
Innst. S. nr. 185

(2008–2009)

**Innstilling til Stortinget
fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen**

St.meld. nr. 11 (2008–2009)

**Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om
Læreren – rollen og utdanningen**

Innst. S. nr. 185

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

St.meld. nr. 11 (2008–2009)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Læreren – rollen og utdanningen

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Departementet foreslår i meldingen en ny og mer spesialisert lærerutdanning for grunnskolen, der fagligheten blir styrket gjennom etablering av to ulike studieløp, et nytt og utvidet pedagogikkfag, endringer av obligatoriske fag og tydeligere krav til kvalitet og veiledning i praksisopplæringen. En ny, forskriftsfestet rammeplan for grunnskolelærerutdanningen skal utvikles i tråd med dette.

Høyere kvalitet i den fireårige lærerutdanningen og bedre oppfølging av den enkelte lærer er ment å øke interessen for og rekrutteringen til utdanningen. Departementet legger også opp til en gradvis utbygging av en femårig mastergradsutdanning for grunnskolen. Lærerrollen drøftes i meldingen, herunder læreryrkets status og sammenhengen mellom læreres kompetanse og elevers læring. Tiltakene som foreslås inngår i målene om en kvalitetsheving i skolen og sosial utjevning, jf. St.meld. nr. 31 (2007–2008) og St.meld. nr. 16 (2006–2007) og Stortingets behandling av disse.

Meldingen behandler i all hovedsak grunnskolelærerutdanning. Vurderinger og tiltak av mer generell karakter vil imidlertid også omfatte andre typer lærerutdanninger. Departementet har gitt NOKUT i oppdrag å evaluere førskolelærerutdanningen. Resultatene skal etter planen legges fram høsten 2010. Utdanningen av førskolelærere er derfor i mindre grad behandlet i den foreliggende meldingen.

Departementet trekker i meldingen fram internasjonale undersøkelser som viser at elevenes faglige kompetanse må styrkes, og at det er nødvendig med tidlig oppfølging og tilpasset læringsstøtte for elevene. Det blir påpekt at ny kunnskap om læring og skoleutvikling i liten grad tas systematisk i bruk i skolen. Departementet mener dagens allmennlærerutdanning er for bred til å gi lærerkandidatene nødvendig faglig og pedagogisk kompetanse for alle trinn og for alle fag i skolen. Departementet foreslår derfor en rekke tiltak på nasjonalt nivå.

Departementet foreslår å endre dagens allmennlærerutdanning til en ny grunnskolelærerutdanning som deles inn i to hovedretninger. Trinn 1–7 skal normalt ha fire undervisningsfag med vekt på begynneropplæring. Av disse fagene skal norsk og matematikk være obligatoriske. Trinn 5–10 skal normalt ha tre undervisningsfag. Ingen av disse skal være obligatoriske, men det skal være mulighet til å velge spesialisering innenfor et område.

Departementet foreslår et nytt og utvidet pedagogikkfag, med i alt ett års omfang, som skal være obligatorisk i begge hovedretningene av lærerutdanningen. Faget, som gis navnet Pedagogikk og elevkunnskap, skal være praksisrettet og ha som utgangspunkt at det trengs lærere i dag som både har god fagkompetanse og evnen til å formidle og inspirere. Det utvidede faget skal samtidig sette læreren i stand til å møte mange av de nye utfordringene som preger skolehverdagen, knyttet til sosiale problemer, mobbing og annen trakassering.

Departementet vil beholde flere lærere i yrket og foreslår en veiledningsordning for alle nyutdannede lærere. En fast ordning med veiledning av alle nyutdannede lærere vil være med på å motvirke det som blir kalt praksissjokket ved overgangen til læreryrket. Departementet ser det som et mål at alle nyutdannede lærere i grunnskolen og videregående opplæring til-

bys veiledning fra skoleåret 2010–2011. Departementet tar i den forbindelse sikte på å øke tildelingen til universiteter og høyskoler til ca. 40 mill. kroner.

Arbeidet med en ny rammeplan for grunnskolelærerutdanningen vil starte i 2009. Rammeplanen vil bli forskriftsfestet. Departementet ønsker at det skal utvikles en helhetlig felles struktur for lærerutdanningene for grunnskolen. Dette vil lette samarbeid mellom institusjonene, studentenes overgang mellom dem og innplassering av internasjonale delstudier.

Departementet går inn for tydeligere krav og forventninger til lærerstudentene og at institusjonenes ledelse og ansatte uavbrutt arbeider for å øke studentenes læringsutbytte og studiets relevans. Departementet ønsker en innovativ, utviklingsorientert og tilpassingsdyktig lærerutdanning. Departementet vil utrede en eventuell sertifisering av lærere.

Departementet ser en god og relevant lærerutdanning som det viktigste virkemiddelet for å sikre skolen tilgang på velkvalifiserte lærere og å øke læreryrkets status og omdømme. Flere må søke seg til yrket og flere må bli i yrket. For å bedre rekrutteringen til lærerutdanningene foreslår departementet avskrivning av studielån for lærere i visse fag. Det skal også settes i gang en rekrutteringskampanje. Departementet foreslår videre nye rekrutteringsveier til læreryrket gjennom en lektor II-ordning.

Departementet foreslår en gradvis utbygging av flere femårige mastergradsutdanninger for grunnskolen, slik at det innen 2014 kan tilbys 800 studieplasser på dette nivået som er tilpasset den nye grunnskolelærerutdanningen. Departementet vil oppnevne et sakkyndig utvalg til å utrede innhold og organisering av masterutdanningen og eventuell overgang til femårig MA for lærere i grunnskolen. Hensikten er å øke antall lærere med solid faglig og pedagogisk kompetanse. Fullfinansiering av 800 studieplasser anslås til 100 mill. kroner.

Departementet vil høsten 2009 sette i gang en ordning med sentre for fremragende undervisning i lærerutdanningene. Departementet vil også legge til rette for forskerskole for lærerutdanningen i løpet av 2009. En følgegruppe med bred faglig kompetanse skal sikre overblikk og vurdere kvalitet og resultater når det gjelder oppfølgingen av meldingens forslag.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Freddy de Ruiter, Espen Torsteinsbø Hansen, Gorm Kjernli, Gerd Janne Kristoffersen og Anna Ljunggren, fra Fremskrittspartiet, Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt, fra Høyre, Gunnar Gundersen og

lederen Ine Marie Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Geir-Ketil Hansen og Lena Jensen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen, fra Senterpartiet, Johannes Rindal, og fra Venstre, Odd Einar Dørum, viser til meldingen.

Komiteen mener det er av avgjørende betydning at norsk lærerutdanning er av høy kvalitet, og at utdanningen reflekterer den brede samfunnsmessige og politiske enigheten om at lærere skal tilby elever i norsk skole verdens beste opplæring. Komiteen vil understreke at lærerne utgjør bærebjelken i skolen som samfunnsinstitusjon, og at lærernes kompetanse er avgjørende for elevenes læring og danning.

Komiteen viser til at allmennlærerutdanningen sist ble endret i 2003, jf. St.meld. nr. 16 (2001–2002) og Innst. S. nr. 262 (2001–2002), i forbindelse med gjennomføringen av Kvalitetsreformen i høyere utdanning. Allmennlærerutdanningen ble imidlertid ikke harmonisert med Bologna-prosessen, bl.a. med hensyn til omstrukturering til bachelor- og masterløp (3+2-modellen).

Komiteen viser videre til at Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) i løpet av 2005 og første halvdel av 2006, på oppdrag gitt av det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet i 2004, evaluerte dagens allmennlærerutdanning. Til å gjennomføre evalueringen nedsatte NOKUT et evalueringspanel med bred fagkompetanse, nordisk representasjon og studentrepresentasjon. Hovedrapporten fra denne evalueringen av allmennlærerutdanningen ble lagt frem 22. september 2006.

Komiteen viser til at evalueringspanelet var samstemt i sine vurderinger, konklusjoner og anbefalinger. Hovedinntrykket var at kvaliteten i norsk allmennlærerutdanning, slik den kom til uttrykk gjennom evalueringens materiale, var varierende. Innledningsvis i rapporten påpeker evalueringspanelet bl.a. følgende:

"Manglende sammenheng kommer til syne i beskrivelsene av på den ene siden pedagogikken og didaktikken, og på den andre siden mellom ulike fagdidaktiske områder. Mangelen på sammenheng er også tydelig i beskrivelsen av teori og praksis, som ser ut til å foregå i ulike kretsløp. Fokus på samspillet mellom teori og praksis, som skal bidra til å konstituere kommende læreres profesjonelle evner, artikuleres svakt. Ifølge evalueringspanelets vurdering er det derfor vanskelig å få grep om hva som utgjør den samlende, helhetlige og integrerende kraften i utdanningen."

Komiteen viser til at evalueringspanelet også pekte på en rekke andre relevante trekk i sin rapport, som i hovedsak understreket at dagens norske allmennlærerutdanning har et betydelig forbedringspotensial. Den foreliggende meldingen må anses å være et resultat av denne konklusjonen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at tilbakemeldingene på arbeidet med stortingsmeldingen har vært svært positive og at aktørene har gitt uttrykk for at prosessen har vært grundig og godt forankret. Flertallet er glad for engasjementet rundt allmennlærerutdanningen og har satt pris på alle debatter rundt den. Flertallet mener at med konstruktive debatter flytter man lærerutdanningen for grunnskolen gradvis i riktig retning, med spesialisering på fag og trinn. Flertallet viser imidlertid til at det etter NOKUTs evalueringsrapport har vært gjort en rekke tiltak innenfor allmennlærerutdanningen, både etter initiativ fra sektoren selv og etter initiativ fra departementet. Flertallet er i denne sammenheng tilfreds med at det blant annet er startet oppbygging av et varig system for etter- og videreutdanning for lærere, at det er opprettet flere studie-plasser og at departementet har tatt initiativet til det bredt sammensatte partnerskapet GNIST og satt i gang kampanjen "Har du det i deg?" som skal bidra til rekruttering av flere lærere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at meldingen som nå behandles, kommer nesten to og et halvt år etter at NOKUTs evalueringsrapport ble gjort kjent.

Disse medlemmer viser til at lærerutdanningens fremtidige innretning, systematisk etter- og videreutdanning og spørsmålet om økt lærerrekuttering har vært diskutert av de respektive partier i Stortinget ved en rekke anledninger i etterkant av NOKUTs evalueringsrapport, bl.a. i forbindelse med budsjettprosesser og representantforslag.

Komiteen er svært opptatt av å sikre tilstrekkelig mange gode lærere i norsk skole, noe som etter komiteens mening er avgjørende viktig for elevenes læringsutbytte. Dette krever en bred tilnærming, og det er nødvendig å se på tiltak knyttet til de fleste aspekter ved læreren og lærerrollen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til Venstres mange forslag fremmet i innværende stortingsperiode om læreren og lærerrollen, og holder fast ved at forslagene bærer preg av enkle løsninger på sammensatte problemstillinger. Flertallet viser til representantforslaget om å iverksette en femårig lærerutdanning, Dokument nr. 8:36 (2007–2008), og viser i denne forbindelse til flertallets merknad i Innst. S. nr. 215 (2007–2008):

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil presisere at forslaget innebærer en enkel løsning på en sammensatt problemstilling, og at å behandle en slik stor reform i et representantforslag er en lite hensiktsmessig behandling av en av våre aller viktigste utdanninger.

Flertallet mener allmennlærerutdanningen står overfor langt større utfordringer enn antallet år utdanningen bør være.

Flertallet mener målet må være en god allmennlærerutdanning for fremtida; å legge til et ekstra år vil ikke nødvendigvis løse dette. Flertallet mener at innholdet i forhold til en eventuell mastergrad bør debatteres før utvidelse.

Flertallet vil videre presisere at forslaget innebærer en rekke økonomiske og faglige konsekvenser som forslaget ikke tar høyde for.

Flertallet vil videre vise til behovet for rekruttering av allmennlærere og en allerede stor etterspørsel etter lærere i samfunnet.

Flertallet mener det er viktig å se på både de langsiktige utfordringene allmennlærerutdanningen står overfor, men også de kortsiktige."

Flertallet mener at meldingen drøfter de synspunktene som flertallet viser til i ovennevnte merknad. Flertallet viser til at innholdet i dagens 4-årige allmennlærerutdanning drøftes inngående og at det foreslås endringer som fører til at vi får en god grunnskolelærerutdanning for fremtiden. Flertallet mener at det åpnes for mulige forsøk med 5-årige grunnskolelærerutdanninger, og støtter disse prosessene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at disse partier i innværende stortingsperiode – mens man har ventet på handling og tiltak fra Regjeringen – har fremmet en rekke forslag knyttet til læreren og lærerrollen. Disse medlemmer konstaterer at regjeringspartiene har stemt ned samtlige av disse partiers representantforslag i denne forbindelse.

Komiteens medlem fra Venstre viser bl.a. til at Venstre i mai 2006 fremmet et representantforslag om å innføre et kompetanseår for lærere i grunn- og videregående skole, jf. Dokument nr. 8:81 (2005–2006) og Innst. S. nr. 15 (2006–2007); i april 2007 fremmet et representantforslag om å innføre nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre tilstrekkelig mange nok gode lærere, jf. Dokument nr. 8:68 (2006–2007) og Innst. S. nr. 239 (2006–2007); i desember 2007 fremmet et representantforslag om å iverksette en femårig lærerutdanning, jf. Dokument nr. 8:36 (2007–2008) og Innst. S. nr. 215 (2007–2008); samt at Venstre i januar 2008 fremmet forslag om et lærerløft for alle lærere i grunn- og videregående

ende skole, jf. Dokument nr. 8:47 (2007–2008) og Innst. S. nr. 177 (2007–2008).

Frafall

Komiteen vil særlig trekke frem utfordringene knyttet til det store frafallet i dagens lærerutdanning, jf. bl.a. NOKUTs evaluering og den nylig fremlagte rapporten med sammenlikning av de nordiske lærerutdanningene (TemaNord 2009:505), og mener at dette ytterligere aksentuerer behovet for en ny og forbedret grunnskolelærerutdanning som i langt større grad må bidra til at flest mulig studenter fullfører utdanningen. Det er ikke akseptabelt at Norge ligger på topp i frafall i Norden, og at hele 35 pst. av alle norske lærerstudenter faller fra studiet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil understreke at data i den nordiske studien er tatt fra NOKUT-evalueringen, og derfor stammer fra før 2005. Flertallet viser til at frafallsprosenten er på vei nedover, bl.a. som følge av innføring av karakterkrav ved opptak i 2005, og at departementet følger opp frafallssituasjonen gjennom rapportering fra den enkelte institusjon og utdanning, og drøfting i de årlige etatstyringssamtalene.

Flertallet vil også vise til at da evalueringsrapporten ble lagt fram høsten 2006, iverksatte departementet en rekke oppfølgingstiltak:

- Institusjonene ble pålagt å legge en plan for oppfølging, med tiltak og framdriftsplan som refererte seg til konklusjoner og anbefalinger i hovedrapporten og institusjonsrapportene.
  - Institusjonene rapporterer årlig til KD om planlagte og gjennomførte tiltak.
  - Rapportene brukes som en del av grunnlaget for styringssamtaler med institusjonene.
- Forsøk med nye modeller for lærerutdanning for grunnskolen.
  - Høgskolen i Vestfold: forsøk med to årstrinnbaserte lærerutdanninger rettet mot ungdomstrinnet og barnetrinnet.
  - Høgskolen i Telemark: forsøk med "skolebasert lærerutdanning" – innebærer tettere samarbeid mellom høyskole og skole om både teori- og praksisundervisning.
- Utviklingsprosjekt knyttet til kontakt med yrkesfeltet og forbedring av praksisopplæring:
  - Det ble gjennomført en kartlegging av hvordan øvingslæreravtalene praktiseres, hvordan ansvarsdelingen og samarbeidet fungerer og hva som fremmer og hva som hindrer best mulig kvalitet i praksisopplæringen.

- Et treårig landsomfattende prosjekt ble igangsatt for å styrke og utvikle samarbeidet mellom UH-sektoren og skole-/barnehageeiere. Prosjektet har til hensikt å strukturere eksisterende samarbeid og utvikle lokalt/regionalt tilpassede modeller for samarbeid mellom lærerutdanning og skole, der samarbeidspartene i en region deltar på likeverdig basis.
- Prosjektet "Praksis som integrerende element i lærerutdanning" (PIL) ble igangsatt for å få opp gode modeller for praksisopplæring i ulike typer lærerutdanning. Prosjektet varer fram til 2010.
- Både forskningsprogrammet "PraksisFoU" og programmet "Veiledning av nyutdannede lærere" er blitt styrket.

Komiteen vil understreke at ansvaret for forbedret gjennomstrømming og redusert frafall i den nye lærerutdanningen ikke kan være institusjonenes ansvar alene, men at departementet også bidrar til dette.

2.2 Lærerenrollen

Generelt

Komiteen viser til at det er dokumentert gjennom forskning at jo mer tid som anvendes til administrative rutiner istedenfor til undervisning, desto mer svekkes elevens læring. Komiteen vil understreke at lærerens hovedoppgave er å legge til rette for og lede elevens læring. Komiteen har med bekymring merket seg at lærernes arbeidsdag består av mange pålagte oppgaver som stjeler tid, og at mye undervisningstid går tapt i grunnopplæringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at dette også var et av spørsmålene som ble tatt opp i St.meld. nr. 16 (2006–2007) og St.meld. nr. 31 (2008–2009) som en av flere årsaker til svakt læringsutbytte.

Flertallet viser til at departementet på denne bakgrunn har satt i gang et omfattende kartleggingsarbeid i samarbeid med SINTEF og SØF (Senter for økonomisk forskning) gjennom prosjektet "Tidsbruk og organisering i grunnskolen". Arbeidet skal være avsluttet våren 2009. I tillegg til dette pågående forskningsarbeidet viser flertallet til at departementet har nedsatt tidsbrukutvalget, med Utdanningsforbundet og KS som medlemmer, som skal se på effektiv tidsbruk i skolen.

Komiteen imøteser utvalgets arbeid, og vil understreke betydningen av at utvalget kommer med klare og konkrete anbefalinger med hensyn til hvor-

dan lærerens tidsbruk i størst mulig grad kan forbedres opplæring. Komiteen ser det som svært viktig å avbyråkratisere læreryrket.

Komiteen vil understreke at den nære kontakten og tillitsforholdet mellom elev og lærer er viktig og må ivaretas. Vi ønsker lærere som bryr seg og ikke en økt avstand mellom elev og lærer. Men vi må gi lærerne bedre mulighet til å være det de først og fremst skal være, nemlig pedagoger. Pedagoger som formidler nødvendig kunnskap og som har tid til å holde seg faglig oppdatert og utvikle gode læringsstrategier.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til forslaget om en landsomfattende kartlegging av årsakene til og omfanget av tapt undervisningstid i grunnopplæringen i Dokument nr. 8:5 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 29 (2007–2008). Disse medlemmer vil peke på at evalueringen av Reform 97 blant annet viste en endring i lærerrollen. Fra å være en kunnskapsformidler og ha en tydeligere lederrolle inntok læreren en tilbaketrukket rolle med vekt på veiledning. Læringstrykket ble lavere og lærerne stilte færre faglige krav til elevene. Dessuten er lærerrollen de siste tiårene blitt stadig mer krevende, fordi skolen forventes å løse de fleste samfunnsproblemer som oppstår. Dette betyr at mange lærere føler at de får stadig mindre tid til å drive undervisning, og må bruke mer av sin tid til andre oppgaver.

Disse medlemmer viser til at læreren i dag har svært mange roller og funksjoner som går langt utover kjerneområdet som pedagog. Sosialarbeider, administrator, kurator, mekler, omsorgsperson osv. er noen av oppgavene en lærer utfordres på i løpet av skoledagen. Disse medlemmer mener vi i sterkere grad må ta på alvor at det samfunnet vi ser utenfor skolen også gjenspeiles i skolen. Et barns behov for voksenkontakt, en å snakke med, en som ser, stopper ikke utenfor skoledøra. Lærere ønsker å bety noe for barna de møter og gi dem det de trenger for resten av livet. Da kan det ikke være overraskende at de tar på seg oppgaver fordi samfunnet ellers svikter. Disse medlemmer mener skolen og dens elevmasse vil speile det lokalsamfunnet den er en del av. Derfor er disse medlemmer av den oppfatning at også generelle familiepolitiske tiltak vil være et bidrag til å kunne skape gode læringsmiljøer på skolen. Satsing på foreldreveiledning, barne- og ungdomspsykiatri, familierådgivning o.l. vil være med å skape gode oppvekstvilkår og ha en positiv effekt på elevens fokusering på læring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser til at faggrup-

per som f.eks. barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere gjennom sin utdanning og arbeidserfaring har tilegnet seg kompetanse på viktige områder, som f.eks. barn med atferdsproblemer, trening av sosial kompetanse, håndtering av konfliktsituasjoner og andre utfordringer som kan oppstå i en norsk skolehverdag. Det må derfor legges til rette for at flere skoler kan benytte seg av andre faggrupper i skolen, og dette kan tilrettelegges ved bruk av ulike incitamenter som oppmuntrer skoleeier til å ta i bruk større grad av tverrfaglighet for å bidra til å løse problemene med uro.

Ved bedre å integrere slike faggrupper i skolens tilbud kan elevens sosiale kompetanse økes slik at elevens utgangspunkt for faglig kompetanse også økes. Sosialarbeidere eller andre yrkesgrupper har større kjennskap til øvrig hjelpeapparat i velferdsstaten og i kommunene, og kan sammen med lærer og foreldre i større grad finne ut av hvilken hjelp som er riktig for eleven, og se det i sammenheng med det andre hjelpeapparatet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at læreren først og fremst skal være en profesjonell underviser, og mener derfor at andre yrkesgrupper kan være med på å bidra til at læringsmiljøet på skolene blir bedre slik at man kan bekjempe uro og atferdsproblemer.

Disse medlemmer er av den oppfatning at flere skoler kunne nyte godt av å benytte seg av fagpersonell med sosial kompetanse, for å se elevens problemer i sammenheng og til å løse utfordringene med uro, bråk og atferdsproblemer i norske klasserom. For å få til et bedre samarbeid med foreldrene er også dette viktig. Flere andre yrkesgrupper bør ansettes i skolen for å kunne være med på å bidra til et bedre sosialt miljø og dermed også et bedre læringsmiljø, som kan føre til at resultatene i den norske skolen blir bedre. På denne måten kan en bedre møte hele eleven.

Disse medlemmer mener at sosialarbeiderne kan være et viktig bindeledd mellom skole og øvrig tiltaksapparat for kommunen, og gjøre dette bedre enn det en lærer er i stand til og har ressurser til. Sosialarbeidere kan også brukes som assistenter i undervisningen etter modell fra Finland, men det er viktig at det pedagogiske tilbudet ikke svekkes som følge av en slik endring. Elever med atferdsvansker kan tas ut av klassen og sammen med eksempelvis en sosialarbeider finne ut av problemene, mens læreren i større grad får mulighet og mer tid til å konsentrere seg om det faglige innholdet i skolen.

Disse medlemmer viser til representantforslag, Dokument nr. 8:113 (2006–2007), om bekjempelse av bråk og uro i norske klasserom.

Lærerrollens innhold

Komiteen merker seg meldingens diskusjon knyttet til de ulike aspektene ved lærerrollen, og at meldingens omtale av lærerrollen kan deles inn i tre hovedområder:

1. Læreren i møte med elevene.
2. Læreren som en del av profesjonelt fellesskap.
3. Læreren i møte med foreldre og andre samarbeidspartnere.

Komiteen merker seg særlig vektleggingen av den positive sammenhengen mellom lærerens faglige og didaktiske kompetanse og elevenes læringsutbytte, og at meldingen slår fast at elevene tjener på å ha lærere som er tydelige ledere. Komiteen vil også understreke at det er avgjørende for lærerrollens legitimitet og status med en sterk vektlegging av samarbeidet mellom hjem og skole, og at lærerutdanningene må avspeile dette.

Komiteen vil understreke at alle foreldre kan være en ressurs for sine barns skolegang, uansett om de har lang utdanning og om de er etnisk norske eller ikke. Derfor er det etter komiteens mening viktig å ha et positivt utgangspunkt i forhold til foreldrenes store betydning for sine barns læring, og utvikle tiltak som bidrar til aktiv foreldremedvirkning i skolen. En bevisstgjøring av hjemmets rolle, både hos ansatte i skolen og hos foreldrene, myndiggjøring av alle foreldre og kunnskap om fordelene ved et godt samarbeid mellom hjem og skole vil kunne føre til en større grad av sosial utjevning.

Komiteen viser til at skoler som ikke lykkes med tiltak for å løfte elever med lavt utdannede foreldre, ofte har en holdning om at det er begrenset hva man kan få til og at skylden for manglende læring ligger hos foreldrene. Forskningen viser at lærere systematisk har lavere forventninger til enkelte elevgrupper, blant annet minoritetsspråklige elever og elever med lavt utdannede foreldre, basert på forutinntatte oppfatninger av foreldrene. Komiteen er bekymret for at dette kan bidra til et unødige lavt ambisjonsnivå, og dermed til reproduksjon av sosial ulikhet. Derfor mener komiteen at kompetanse om samarbeid mellom hjem og skole også må styrkes i lærerutdanningen. Lærernes holdning, evne til å gi elevene tilpasset opplæring og kompetanse til å møte foreldre med ulike bakgrunn er avgjørende for utjevning av sosiale forskjeller.

Komiteen mener det er avgjørende at lærere møter foreldre på en måte som gjør at de får tro på sine egne muligheter og forutsetninger for å støtte barna i deres skolegang. Gjennom tydelige forventninger til samarbeid og vektlegging av at alle foreldre er ressurser for sine barn, vil det være bedre grunnlag

for en god dialog og et konstruktivt samarbeid. Da kan alle foreldre utgjøre en forskjell.

Komiteen viser til at elevgruppen er en mangfoldig og sammensatt gruppe. Komiteen vil understreke at det er viktig at lærere settes i stand til å skape gode samarbeidsrelasjoner mellom elevene, foreldrene og skolen, og tror at et godt skole/hjem-samarbeid kan bidra til å utvikle kulturforståelse, toleranse og anerkjennelse mellom ulike foreldre- og elevgrupper.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener meldingen i alt for liten grad vektlegger hvordan hjem/skole-samarbeidet skal integreres i lærerutdanningen.

Lærerens kompetanseområder

Komiteen merker seg at lærerrollen forutsetter solid kompetanse innenfor en rekke områder, og at meldingen skisserer syv eksplisitte kompetanseområder som anses for å være viktige for lærere: 1) Fag og grunnleggende ferdigheter, 2) Skolen i samfunnet, 3) Etikk, 4) Pedagogikk og fagdidaktikk, 5) Ledelse av læringsprosesser, 6) Samhandling og kommunikasjon og 7) Endring og utvikling. Komiteen merker seg at departementet ser hver av kompetansene som viktige, men at det er summen av kompetanse som danner basis for utøvelsen av lærerrollen.

Komiteen vil likevel understreke at det er lærerens faglige kompetanse og grunnleggende ferdigheter som må anses som det som er mest avgjørende i utøvelsen av lærerrollen.

Komiteen viser til at lærere må kunne føre dialog og håndtere mulige konflikter på bakgrunn av kultur og religion. Denne kunnskapen er også viktig for den allmenndannende oppgaven skolen har i alle fag. Komiteen mener skolen i et flerkulturelt samfunn må bidra til å øke kunnskapen om ulike religioner og tradisjoner. Dette fremmer integrering og reduserer konflikter.

2.3 Ny lærerutdanning

Differensiering

Komiteen merker seg at det mest omfattende grepet i meldingen er forslaget om en differensiering av den nye lærerutdanningen i to løp – ett løp rettet inn mot spesialisering for undervisning i 1.–7. trinn og ett løp rettet inn mot spesialisering for undervisning på 5.–10. trinn. På de tre mellomste trinnene er det fra departementets side tilkjennegitt et ønske om overlapping i lærerkompetanse. Det legges også opp til obligatoriske kjerneelementer – et nytt pedagogikkfag, veiledet praksis og en skriftlig oppgave – innenfor begge utdanningene. Komiteen støtter

denne differensieringen, jf. de respektive partiers merknader nedenfor, og er enig i at det er viktig med økt spesialisering i utdanningen. Komiteen merker seg at meldingen tydelig slår fast at "dagens brede allmennlærerutdanning kan innebære for svak faglig beredskap for å møte kompleksiteten i læreryrket".

Komiteen støtter at den nye lærerutdanningen skal betegnes "grunnskolelærerutdanning", og ser det som naturlig å endre utdanningens navn når innholdet endres.

Komiteen mener at den nye grunnskolelærerutdanningen skal ha høy kvalitet og være utfordrende å gjennomføre slik at lærerkandidatene har gode forutsetninger for å møte forventninger og krav i læreryrket. Komiteen er derfor tilfreds med at det skal etableres et pilotprosjekt med sentre for fremragende undervisning i lærerutdanningene. Komiteen er også glad for at arbeidet med å utvikle godt statistisk materiale fortsettes, og at det fortsatt skal stimuleres til nasjonal koordinering og enhetlig praksis institusjonene imellom.

Komiteen støtter Regjeringens forslag om å dele dagens allmennlærerutdanning inn i en utdanning for 1.–7. trinn og en utdanning for 5.–10. trinn. Komiteen mener differensieringen av utdanningen i to løp er et riktig grep og vil understreke at det er viktig at det finnes gode overgangsordninger mellom de to hovedløpene.

Komiteen viser til at Høgskolen i Vestfold har utviklet en lignende modell som den som presenteres i meldingen som grunnlag for sin lærerutdanning, og er tilfreds med at Høgskolen i Vestfold – ved å være tidlig ute – har bidratt til å gi en viss erfaringsbase om hvordan en todeling av lærerutdanningsløpet vil fungere.

Komiteen mener en sterkere differensiering av lærerutdanningen, med vekt på faglig fordypning og spesialisering, er helt nødvendig for å sikre at lærerne får den faglige tryggheten som er nødvendig for å lede læringsprosesser og å gi elevene et godt læringsutbytte. Det kreves høy faglig kompetanse også for å kunne diagnostisere de problemene elevene sliter med i fagene, og for å kunne gi riktig medisin for å løse problemene. Å fokusere på profesjonskunnskap og klasseledelse må være en klar prioritering i lærerutdanningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er tilfreds med at lærerutdanningen for grunnskolen skal differensieres, og viser spesielt til at det på 5.–10. trinn ikke legges opp til noen obligatoriske fag, utenom pedagogikkfaget. Solid faglig kompetanse er nødvendig for å gi både trygghet og stolthet, og for å kunne differensiere opplæringen på en god måte. Flertallet er derfor til-

freds med at departementet har endret forskrift til opplæringsloven for å sikre høy faglig kompetanse for å kunne tilsettes for undervisning i prioriterte fag i grunnskolen. Flertallet er videre tilfreds med at departementet skal sende forslag til ytterligere skjerping av forskriften på høring, som skal sikre at alle lærere har formell kompetanse i de fagene de underviser i.

Flertallet viser til at Fremskrittspartiet i forrige stortingsperiode foreslo å dele allmennlærerutdanningen i to ulike løp, hvor bachelor (3 år) skulle gi kompetanse til å undervise i 1.–4. trinn og master (5 år) skulle gi kompetanse til å undervise på alle trinn. Flertallet støttet ikke dette forslaget da, og mener fortsatt at det er av stor betydning at lærerne på de laveste trinnene har god faglig kompetanse.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at tidlig innsats er avgjørende for hvordan barna klarer seg i videre skolegang og arbeid.

Dette flertallet mener at en treårig utdanning for å undervise på 1.–4. trinn ville svekket lærerens kompetanse og ført til en nivåsenkning i forhold til dagens fireårige lærerutdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser blant annet til Dokument nr. 8:6 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 134 (2007–2008).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at disse partiene også tidligere har fremmet forslag om å dele allmennlærerutdanningen i ulike løp for å sikre spesialisering og pedagogisk tilpasning til undervisningstrinn.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at allmennlærerens brede fagkompetanse blir erstattet med spesialisering og fordypning på fag og trinn. Dette medlem mener spesialiseringsstrategien i utgangspunktet er riktig, men vil likevel advare mot tap av det beste i allmennlærertradisjonen. Dette medlem vil understreke at allmennlærerutdanning har forberedt godt for lærerens mangeartede pedagogiske hverdag. Dette medlem har merket seg at det ser ut til å ha festet seg en oppfatning om at allmennlærere er generelt kvalifiserte til å undervise i alle fag, uansett hvilke fag som inngår i den enkelte lærers utdanning. Dette er ikke nedfelt i noen offisielle kompetansebestemmelser. Tvert imot er skoleeier, når det gjelder allmennlærere, tildelt et selvstendig ansvar for å bruke lærere med tilstrekkelig kompetanse til ulike under-

visningsoppgaver, og det er skoleeier selv som skal avgjøre hvor høye kompetansekrav man ønsker å stille.

Dette medlem er skeptisk til at studentene allerede ved søknad om opptak til lærerutdanningen må ta stilling til om de skal jobbe i ungdomsskolen eller barneskolen. Dette medlem mener søkerne ikke vil ha nok grunnlag til å foreta valget og at faren for feilvalg vil være stor. Dette medlem mener også at det er fare for at kjønnsfordelingen på de forskjellige trinnene blir skjev. Dette medlem mener derfor at første året bør være felles for begge løp. Dette året bør ha en betydelig andel praksis. Dette medlem mener en slik løsning vil gi et bedre utgangspunkt for å gjøre et reflektert valg.

Dette medlem viser videre til at Regjeringen foreslår å skjerpe kravene til faglig kompetanse for å kunne undervise. Dette medlem vil påpeke at dette kan gi utfordringer for distriktsskolene. For små skoler kan det bli utfordrende å skaffe lærere som samlet har kompetanse for undervisning i alle fag. Vi må ikke glemme at skolestrukturen i Norge er svært variert. Dette medlem vil understreke at det er viktig å sikre alle elever faglig gode og kompetente lærere.

Lærerutdanningens lengde

Komiteen mener det er helt vesentlig for en ny grunnskolelærerutdanning at den kombinerer økt studieintensitet og læringstrykk med fornyet innhold. En lærerutdanning skal være krevende, relevant og forberede studentene på læreryrket.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at kvalitet, lengde og nivå har stått sentralt i arbeidet med den nye grunnskoleutdanningen. Flertallet er positive til utviklingen av flere tilbud med femårig grunnskolelærerutdanning på masternivå og støtter de prosessene som nå er i gang ved flere institusjoner for å få dette til. Flertallet vil imidlertid understreke at et hovedmål nå er å styrke kvaliteten i den fireårige grunnskolelærerutdanningen, og vil derfor videreføre en ordning der både fireårig og femårig lærerutdanning kvalifiserer for arbeid i grunnskolen.

Flertallet viser til at det ikke er realistisk at alle institusjoner som i dag har fireårig allmennlærerutdanning, kan bygge ut et variert tilbud av masterstudier i begge de to løpene for grunnskolen. Flertallet er derfor positiv til at flere institusjoner i den senere tid har utviklet forpliktende samarbeid om å utvikle nye grunnskolelærerutdanninger.

Flertallet vil imidlertid peke på de utfordringer det er, ved en eventuell full overgang til femårig

grunnskoleutdanning på masternivå, med heving av kompetansenivået hos de faglig ansatte ved institusjonene, samt at det vil kreve et stort antall nye faglige årsverk.

For å sikre at det utvikles mastergradstilbud som utdanningsinstitusjonen har behov for og som imøtekommer faglige krav knyttet til masternivået, viser flertallet til at departementet vil nedsette et utvalg som blant annet skal utrede:

- innhold i og organisering av utdanningen
- behovet for ulike spesialiseringer på masternivå i bredde og fordypning
- samarbeid mellom ulike lærerutdanningsinstitusjoner, herunder utfordringer for de minste høyskolene
- om og eventuelt når det er hensiktsmessig med en full overgang til en femårig utdanning for alle lærere til grunnskolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre mener at spørsmålet om den nye lærerutdanningens lengde er et svært sentralt og grunnleggende spørsmål i forhold til meldingen som foreligger.

Disse medlemmer merker seg at til tross for ønsket om mer faglig fordypning og praksis velger departementet å gå inn for en fortsatt fireårig utdanning. Hvorvidt den nye utdanningen skal være en femårig mastergrad er i noen grad diskutert i meldingen. Disse medlemmer merker seg at departementet mener at det "er nødvendig å veie flere hensyn mot hverandre før endelig beslutning tas om den nye lærerutdanningens lengde". Disse medlemmer merker seg at departementet tar til orde for å gradvis utvikle femårige tilbud, bl.a. slik at det innen 2014 skal tilbys 800 studieplasser i masterstudier særlig tilpasset behov på barne- og ungdomstrinnet.

Disse medlemmer merker seg videre at departementet vil nedsette et sakkyndig utvalg som skal utrede flere aspekter ved en mastergradsutdanning, samt "om og eventuelt når det er hensiktsmessig med en full overgang til en femårig lærerutdanning for alle lærere til grunnskolen". Ut fra dette er det således fortsatt uklart hvilken lengde departementet mener er optimal for den nye utdanningen, både med hensyn til utdanningens status, grad av fordypning og øvelse, samt læringsutbyttet for elevene.

Disse medlemmer viser til at meldingen som nå behandles kommer nesten to og et halvt år etter at NOKUTs evalueringsrapport ble gjort kjent, jf. omtale innledningsvis i innstillingen, og vil understreke at utredninger knyttet til et så grunnleggende spørsmål som den nye utdanningens lengde burde vært gjennomført i dette tidsrommet, og ikke utsatt i påvente av en framtidig vurdering "om og eventuelt

når det er hensiktsmessig" med en overgang til et femårig mastergradsløp for nye lærere. Disse medlemmer mener at dette er en grunnleggende svakhet ved meldingen, som etter disse medlemmers mening burde vært klar på dette punktet.

Etter disse medlemmers mening er en utvidelse av lærerutdanningen til fem år nødvendig for å skape tilstrekkelig rom for faglig fordypning, profesjonsforståelse og nok praksis. Disse medlemmer registrerer at departementet selv slår fast at man – innenfor en fireårig utdanning – ikke kan utvide den ene komponenten uten at dette går på bekostning av andre komponenter.

Disse medlemmer merker seg at en av hovedinnvendingene fra departementet knyttet til en utvidelse av lærerutdanningen er at kompetansenivået ved institusjonene ikke er tilfredsstillende med hensyn til å tilby en lærerutdanning på mastergradsnivå. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til komiteens åpne høring i forbindelse med saken 20. februar 2009, hvor det fremkom informasjon fra Universitets- og høyskolerådet (UHR) om at institusjonene selv mener at de vil kunne klare å bygge opp slik kompetanse innen 2014, forutsatt en statlig satsing og strategi på området.

Disse medlemmer ser at en femårig lærerutdanning ikke kan innføres fullt ut omgående, men mener at det må være mulig å stadfeste at en slik utdanning skal tre i kraft etter en overgangsperiode frem til 2014. Tiden frem til da – overgangsperioden – må blant annet benyttes til å styrke kompetansen ved institusjonene og hos lærerutdannerne. Disse medlemmer mener hovedtrekkene i Regjeringens forslag kan ligge fast, selv om utdanningen blir femårig i stedet for fireårig.

Disse medlemmer merker seg for øvrig at departementet hevder at det er "uvisst om utvidet studietid for alle vil føre til økt eller redusert søkning" til studiet. Disse medlemmer mener at en mastergradsgivende utdanning – og dermed utvidet studietid – er avgjørende viktig for å øke utdanningens og yrkets status og attraktivitet, og dermed også søkningen til utdanningen og yrket. Et redusert antall kandidater i innføringsfasen, slik departementet anslår at potensielt sett vil kunne være tilfelle, vil etter disse medlemmers mening kunne kompenseres for gjennom tiltak som informasjonskampanjer, forsterket videreutdanning for lærerne i skolen mv.

Disse medlemmer viser for øvrig til at en rekke fagorganisasjoner – bl.a. Utdanningsforbundet, Elevorganisasjonen, Norsk Studentunion og Studentenes Landsforbund – ønsker at den nye lærerutdanningen skal være en femårig mastergradsutdanning.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å stadfeste at en femårig mastergradsgivende lærerutdanning skal tre i kraft høsten 2014, og at tiden frem til da skal benyttes til å heve kompetansen ved lærerutdanningsinstitusjonene og for øvrig fase inn den femårige utdanningen."

Disse medlemmer mener det er svært viktig at de ulike søknadene om prøveprosjekt knyttet til en femårig mastegradsutdanning innvilges i nevnte overgangsperiode, og at det settes av tilstrekkelig ressurser til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser for øvrig til Dokument nr. 8:36 (2007–2008) om å iverksette en femårig allmennlærerutdanning og merknadene i Innst. S. nr. 215 (2007–2008).

Disse medlemmer mener at studiet bør harmoniseres med Kvalitetsreformen og bygges opp etter 3 + 2-modellen. Det må forutsettes mastergrad for å kunne undervise i skolen, men tre års studier som er bestått må kunne gi uttelling som bachelorgrad.

Disse medlemmer mener den nye lærerutdanningen bør være en femårig utdanning som gir uttelling som profesjonsmastergrad, og at det bør settes en klar tidsfrist for når den nye utdanningen skal tre i kraft.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sitt primære ønske om en femårig mastergradsutdanning for lærere. Det siste året ønsker disse medlemmer skal benyttes til mer praksis og til en mastergradsoppgave på 30 studiepoeng. Disse medlemmer ønsker at dette siste året skal bestå av en utvidet pedagogikkdel der skole/hjem-samarbeid og klasseledelse skal være sentrale elementer. I tillegg ønsker disse medlemmer et nytt fag som skal hete "praksisretting av undervisningsfag". Dette faget skal være et fagdidaktisk fag der studentene lærer seg metoder og virkemidler man kan benytte for at læringen i de teoretiske fagene også kan tilpasses de elevene som er mer praktisk anlagt enn teoretisk anlagt. Denne delen skal rette seg spesielt mot studentenes undervisningsfag og skal bidra til å gi lærerstudentene verktøy for å sikre at elevene som er mer praktisk-estetisk anlagt enn teoretisk anlagt, ikke skal bli skoletrøtte. Det skal knyttes økt praksistid til faget.

Disse medlemmer mener slik kompetanse er en mangelvare i norsk skole i dag. Disse nye fagene i det siste året vil være veldig praksisrettet, og disse medlemmer ser derfor for seg at det nest siste semesteret i den femårige lærerutdanningen vil være halvparten praksis og halvparten teori, der lærerstu-

dentene virkelig kan få forsøkt seg i klasserommet ved mer eller mindre å overta undervisningen over en lengre periode, både på klasseledelse og i forhold til praksisretting av sine undervisningsfag, samt lage et eget opplegg for hvordan samarbeidet mellom skole og hjem kan forsterkes.

Disse medlemmer mener det siste året skal se slik ut:

Pedagogikk og elevkunnskap;	
Praksisrettet pedagogikk	20 studiepoeng
Praksisretting av undervisnings-	
fag(ene)	10 studiepoeng
Avsluttende masteroppgave	30 studiepoeng
Sum 5. år	60 studiepoeng

Disse medlemmer viser til at innholdet i overstående oppstilling skal innebære at Profesjonsfaget/Pedagogikk og elevkunnskap, utvides med 20 studiepoeng som skal inneholde: Praksisrettet pedagogikk, klasseledelse, elevhåndtering, skole/hjem-samarbeid, samarbeid med andre yrkesgrupper i skolen, utvidet praksis.

Videre innebærer det at 10 studiepoeng skal omfatte et nytt fag som skal hete praksisretting av fag, som skal inneholde fokus på pedagogisk praksisretting av fag rettet mot teorisvake/skoletrøtte elever, slik at disse motiveres til videre innsats.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et femte år i grunnskolelærerutdanningen innen 2014. Faget pedagogikk og elevkunnskap utvides med 20 studiepoeng og skal inneholde: Praksisrettet pedagogikk, klasseledelse, elevhåndtering, skole/hjem-samarbeid, samarbeid med andre yrkesgrupper i skolen og utvidet praksis. Et nytt fag opprettes med 10 studiepoeng for pedagogisk praksisretting av fag. Masteroppgave innføres med 30 studiepoeng."

Komiteens medlemmer fra Høyre mener debatten om allmennlærerutdanningens omfang i for sterk grad har vært preget av diskusjonen om antallet år, og i for liten grad om hva utdanningen skal inneholde. Samtidig med at debatten om en eventuell utvidelse av utdanningen fra fire til fem år har pågått, har det kommet egne evalueringer fra blant annet Høgskolen i Oslo som viser at studieintensiteten er så lav at et fireårig studium i realiteten er treårig. Siden 1990-tallet er undervisningstiden halvert, og er nå nede i 12–14 timer pr. uke. I tillegg setter studentene gjennomgående av lite tid til selvstudium, og bare 45 pst. av studentene ved HiO gjennomførte studiet på normert tid.

Disse medlemmer mener at det femte året i grunnskolelærerutdanningen skal være et obligatorisk praksisår, der lærerstudenten er i aktiv undervisning på en skole i nært samarbeid med en veileder. Praksisåret kommer i tillegg til praksis underveis i studiet, og det skal være lønnet. Studenten skal ikke ha full undervisningsstilling, men også ha avsatt tid til studier og oppgaveskriving. Året avsluttes med en praksisoppgave. Praksisåret må bestå for å bestå lærerutdanningen og bli sertifisert som lærer.

Hele grunnskolelærerutdanningen gjøres dermed om til en femårig mastergrad.

Disse medlemmer viser til Skottland, der en tilsvarende modell for praksisår har eksistert i nærmere 40 år. Erfaringene er svært gode, og ordningen har bidratt til å gjøre nyutdannede lærere godt forberedt på undervisningssituasjonen, klasseledelse og foreldresamarbeid. Den har også bidratt til å øke læreryrkets status.

Disse medlemmer mener også at praksisen underveis i studiet skal være studiepoenggivende, og er uenig med departementet i at praksis ikke skal gi studiepoeng. For å øke kvaliteten, viktigheten og relevansen av praksis i utdanningen er det av stor betydning at både institusjoner og studenter behandler praksis som en integrert del av utdanningen som gir uttelling på linje med de øvrige komponentene.

Innretningen av praksisåret vil se slik ut:

Praksisopplæring i skole	50 studiepoeng
Praksisoppgave	10 studiepoeng
Sum 5. år	60 studiepoeng

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et femte år i grunnskolelærerutdanningen. Dette året skal være et obligatorisk praksisår med lønn, og året skal avsluttes med en praksisoppgave. Praksisåret gir 60 studiepoeng, og må bestå for å bestå grunnskolelærerutdanningen."

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at det ikke vil være tilstrekkelig å kun utvide utdanningens lengde for å få en bedre lærerutdanning. Dette medlem mener løsningen altfor ofte blir å foreslå utvidet tid, i den tro at det lett-vint forbedrer skolen. Senest så vi dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2009, hvor Regjeringen la inn to timer ekstra til de aller minste elevene. Dette medlem mener det viktigste for å forbedre skolen først og fremst vil være å se på innholdet i den fireårige lærerutdanningen vi har i dag. Skal det fylles på med et ekstra år må en, etter dette medlems

mening, ha en klar formening om hva det året skal fylles med. Et femte år må innebære en forsterkning av de grep vi velger å ta for de fire allerede eksisterende år. Først når vi har det utgangspunktet, vil det kunne være fruktbart å diskutere det femte studieåret. Vi må få til kvalitet i de fire årene før vi eventuelt innfører et femte.

Dette medlem viser i den forbindelse til at et av evalueringens viktigste punkt var påpekingen av at teori og praksis må knyttes bedre sammen. Mange nyutdannede føler seg utrygge i klasseromssituasjonen. Når nyutdannede lærere møter klasserommet for første gang på egenhånd snakker en ofte om det store praksissjokket. Det er grunnen til at Kristelig Folkeparti gjentatte ganger har foreslått at det bør innføres en obligatorisk mentorordning for nyutdannede lærere. Dette medlem vil foreløpig beholde lærerutdanningen som fireårig høyskoleutdanning. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti i stedet ønsker å innføre et introduksjonsår for nyutdannede lærere. Dette medlem mener det vil være mulig å finne ulike modeller for hvordan dette kan bli elementer i et femte år.

Dette medlem viser til at dette medlems forslag om en obligatorisk mentorordning i form av et introduksjonsår er nærmere beskrevet under pkt. 2.5.

Komiteens medlem fra Venstre viser til forslaget om at en femårig mastergradsgivende grunnskolelærerutdanning skal tre i kraft fra 2014. Som en følge av dette er det naturlig å utvide omfanget av praksis, profesjonsfaget og en avsluttende skriftlig oppgave i forhold til utdanningen slik meldingen skisserer, og dette medlem viser til merknadene nedenfor vedrørende en ytterligere presisering knyttet til disse forholdene. Det femte året i utdanningen, som skal forsterke grepene som skisseres i meldingen, skal i utgangspunktet føre til slik økning i antall studiepoeng og arbeidsmengde innenfor de enkelte komponentene:

Forsterket profesjonsfag	20 studiepoeng
Forsterket praksisopplæring*	10 studiepoeng
Avsluttende mastergradsoppgave .	30 studiepoeng
Sum 5. år	60 studiepoeng

* Ikke tildelt egne studiepoeng, jf. meldingen, men omfanget skal tilsvare ca. 10 studiepoeng.

Dette medlem mener at den endelige fordelingen av studiepoeng i det femte året i grunnskolelærerutdanningen først skal fastsettes etter en bred høringsrunde i løpet av overgangsperioden frem til 2014, bl.a. basert på erfaringene fra prøveprosjektene med femårig mastergrad for lærerutdanningen.

Nytt pedagogikkfag

Komiteen viser til at meldingen tar til orde for et nytt og utvidet pedagogikkfag som skal fylle tre hovedfunksjoner: gi en lærerfaglig plattform, gi en metodisk lærerkompetanse og gi kompetanse til å ivareta sosiale og relasjonelle forhold. Faget foreslås utvidet til 60 studiepoeng, og skal fordeles over flere år og i større grad knyttes til andre elementer i utdanningen. Navnet på faget foreslås også endret til "pedagogikk og elevkunnskap".

Komiteen merker seg at det foreslåtte pedagogikkfaget økes i omfang i forhold til dagens pedagogikkfag.

Komiteen vil understreke viktigheten av å styrke lærernes vurderingskompetanse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at pedagogikkfaget må være det sentrale og samlende faget i lærerutdanningen, og danne et felles grunnlag for utøvelsen av lærerrollen. Flertallet er derfor tilfreds med at pedagogikkfagets innhold og rolle i lærerutdanningene fornyes, slik at faget i større grad bidrar til at studentene dannes som yrkesutøvere i et profesjonelt fellesskap. Flertallet vil understreke at dersom faget skal være relevant for læreryrket, må det kontinuerlig utvikles og tilpasses samfunnets og skolens utvikling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre støtter forslaget om et sentralt og samlende pedagogikkfag i lærerutdanningen, særlig med tanke på at en av de viktigste innvendingene fra dagens lærerstudenter er at pedagogikkundervisningen oppleves praksisfjern. Disse medlemmer mener derfor det er positivt at det tenkes nytt i forhold til pedagogikkfaget, men at det må legges sterke føringer om hva faget skal inneholde – det må være mer praksisrelatert – og det må kunne etterprøves at studentene har fått det de skal. For å få det mer praksisrelatert vil det være viktig at lærerne i utdanningsinstitusjonene har en hospiteringsordning i skolen med jevne mellomrom. På den måten vil de ha større erfaring for å kunne undervise i dette viktige faget. Disse medlemmer mener videre at om faget skal bli vellykket, så må det bli tydeligere på innhold og mål.

Disse medlemmer registrerer at ambisjonene er høye i forhold til hva det nye faget skal innebære og fylles med, jf. nevnte hovedfunksjoner og intensjonene om at faget skal være et "samlende profesjonsfag" innenfor omfanget av 60 studiepoeng.

Disse medlemmer er enige i at det er behov for et fornyet pedagogikkfag i grunnskolelærerutdan-

ningen. Likevel vil disse medlemmer understreke at det er utfordringer knyttet til utformingen av og innholdet i pedagogikkfaget slik det er foreslått i meldingen. Det er svært mange ulike emner som skal ha plass i faget, og det betyr at det er en reell fare for at hvert emne får svært liten plass.

I en komparativ studie fra Nordisk Ministerråd av de nordiske lærerutdanningene ("TemaNord" 2009:505) framkommer det at de nordiske landene vektlegger pedagogikkfaget svært ulikt. På lærerutdanningen for de lavere årstrinn har den finske utdanningen fire ganger så mye pedagogikk som den norske og danske, og dobbelt så mye på lærerutdanningen for høyere årstrinn.

Målet for et nytt pedagogikkfag må være å bidra til at lærerne blir eksperter i undervisning i de fagene de skal undervise i.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til sine merknader ovenfor vedrørende utdanningens lengde og forslaget om at den nye lærerutdanningen – etter en overgangsperiode frem til høsten 2014 – skal være en femårig mastegradsutdanning.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det nye pedagogikkfaget bør bli modulbasert, for på den måten å gi mer struktur.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet viser til at faget pedagogikk og elevkunnskap bør inneholde fastlagte moduler for hvilke fagkretser som skal omfattes av faget og hvilket omfang fagene skal ha. Disse medlemmer viser til at det er avgjørende at faget inneholder en egen opplæring i hvordan skole/hjem-samarbeid skal fungere, hvordan samarbeide med andre faggrupper i skolen, og at lederopplæring er en sentral del av fagets fokus. Disse medlemmer legger til grunn at faget skal tilpasses den moderne lærerrollen og at det ikke skal fremstå som det eksisterende pedagogikkfaget, som disse medlemmer mener er utdatert på flere områder. Faget må ta høyde for at dagens lærerrolle er en annen enn for få år siden og kravene til lederskap er vesentlig styrket.

Disse medlemmer viser til at norsk skole er verdens mest integrerte skole med få tilbud om spesialskoler eller tilpassede opplegg utenfor den ordinære offentlige skolen. Dette stiller lærerne opp i store utfordringer som faget må bidra til å forberede dem til.

Etter komiteens medlemmer fra Høyres syn er det grunn til å peke på faren for at pedagogikkfaget kan bli fragmentert og oppdelt i moduler

som svekker fagets helhet. Disse medlemmer mener at det nye pedagogikkfaget i sterkere grad må vektlegge didaktikk og klasse- og undervisningsledelse.

Etter komiteens medlem fra Venstres mening vil en femårig utdanning kunne gi mulighet for et utvidet profesjonsfag som forsterker de elementene som meldingen skisserer for faget, samt gir et ytterligere fokus på utdanning innenfor historiefaget og religion, livssyns- og etikkfaget (RLE). Profesjonsfaget skal også være lærerstudentenes "dannelsesfag". Faget må også forberede studentene på mastergradsoppgaven, jf. omtale nedenfor. Dette medlem mener at profesjonsfaget bør tilsvare 80 studiepoeng, dvs. 20 flere studiepoeng enn det faget som foreslås i meldingen.

Komiteen vil understreke nødvendigheten av at profesjonsfaget på en best mulig måte setter lærerstudentene i stand til å håndtere de utfordringene de vil møte i skolehverdagen. Komiteen viser til at dette særlig er relevant når det gjelder elever som har spesielle utfordringer, og at grunnskolelærerutdanningen – og særlig profesjonsfaget i utdanningen – må søke på best mulig måte å sette de kommende lærerne i stand til å møte elever som har slike utfordringer. Slike utfordringer kan omfatte funksjonshemminger, kronisk sykdom mv.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser i denne forbindelse blant annet til brev til komiteen fra Dysleksiforbundet 4. mars 2009 hvor det framkommer at 28 av 30 norske lærere ikke vet hvordan man underviser elever med lesevansker.

En lærer bør, etter disse medlemmers mening, ha tilfredsstillende basiskunnskap om hvordan man møter elever med spesielle utfordringer, samt om det øvrige støtteapparat som kan stilles til disposisjon for disse elevene.

Disse medlemmer mener derfor at det er nødvendig med en bevisstgjøring knyttet til hvordan lærere ved behov på en best mulig måte kan søke hjelp og støtte fra andre ressurspersoner med spesiell kompetanse, og at profesjonsfaget er sentralt i denne sammenhengen.

Disse medlemmer vil understreke at det er et generelt behov for å styrke den spesialpedagogiske kompetansen både ved den enkelte skole og i forhold til ressursene som er tilgjengelig utenfor den enkelte skole.

Praksisopplæring og -omfang

Komiteen viser til at departementet fastslår at hovedutfordringene knyttet til dagens praksisopplæ-

ring er mangel på nasjonale kvalitetskrav og svak kobling til teorifagene i utdanningen. Komiteen mener at praksisopplæringen er ett av områdene som må kunne betegnes som særlig svak i dagens utdanning.

Komiteen er enig i at praksisopplæringen bør inngå i alle årene av lærerstudiet og legges til både lavere og høyere årstrinn innenfor de hovedtrinnene som utdanningen kvalifiserer for. Komiteen er tilfreds med at meldingen varsler at kvaliteten i studentenes praksisopplæring skal bedres, bl.a. ved at det skal etableres et mer helhetlig system for kvalitets-sikring av praksisskoler, praksislærere og av den praksisopplæringen som gis.

Komiteen viser til at praksisopplæringen, slik meldingen skisserer den, ikke er tildelt egne studiepoeng, men at omfanget tilsvarer ca. 30 studiepoeng. Komiteen merker seg at departementet hevder at det er "først og fremst kvaliteten i praksisopplæringen og sammenheng mellom praksis og andre deler av studiet som må endres og ikke omfanget". Departementet slår også fast at "[d]ersom omfanget skal økes betydelig innenfor en fortsatt fireårig utdanning, blir det mindre tid til fagstudier".

Komiteen mener at en utdanning som er spesialisert mot årstrinn i skolen, vil innebære mer konsentrert og tematisk målrettet praksis for den enkelte student enn dagens allmennlærerutdanning gir.

Komiteen mener at det er behov for å skape en mer helhetlig profesjonsutdanning og at praksisopplæringen derfor bør inngå i alle årene i studiet og legges til både de lavere og høyere årstrinnene innenfor den hovedretning som er valgt.

Komiteen vil understreke at for å oppnå bedre kvalitet i praksisopplæringen er det nødvendig å fastsette tydeligere rammer og krav enn dem som framgår av dagens rammeplan og retningslinjer til øvingslæreravtalen. Komiteen er derfor tilfreds med at det blant annet skal utvikles et system for kvalitets-sikring av praksisskoler, praksislærere og praksisopplæringen som gis, samt at det skal innføres obligatorisk opplæring av praksislærere.

Komiteen viser til at NOKUTs evaluering ga klar anvisning på at allmennlærerutdanningen inneholder for lite relevant tilknytning til praksisfeltet. Svært mange nyutdannede lærere opplever et "praksissjokk", og det innebærer i realiteten en tydelig kritikk av utdanningen som ikke greier å gjøre studentene reelt forberedt på læreryrket.

For å få til en bedre sammenheng mellom teori og praksis mener komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre at det i tillegg til en utvidelse av praksisopplæringens omfang også må

være en tydeligere kobling mellom relevant teori og den aktuelle praksisen studentene skal igjennom.

Disse medlemmer viser til at et av NOKUT-evalueringens viktigste punkt var påpekingen av at teori og praksis må knyttes bedre sammen. Disse medlemmer mener Regjeringen dessverre ikke i stor nok grad løser denne utfordringen. For å styrke koblingen mellom teori og praksis kommer en ikke utenom strukturelle grep. En vet at mange nyutdannede føler seg utrygge i klasseromssituasjonen. Praksissjokket når nyutdannede lærere møter klasserommet for første gang på egenhånd er mye omtalt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til sine merknader ovenfor vedrørende utdanningens lengde, og forslaget om at den nye lærerutdanningen – etter en overgangsperiode frem til høsten 2014 – skal være en femårig mastegradsutdanning.

Etter disse medlemmers mening vil en femårig utdanning bedre kunne ivareta behovet for en forsterket og totalt sett mer omfattende praksisopplæring.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader under avsnittet Lærerutdanningens lengde om å utvide utdanningen med et obligatorisk praksisår, der lærerstudenten er i aktiv undervisning på en skole i nært samarbeid med en veileder. Praksisåret kommer i tillegg til praksis underveis i studiet, og skal være lønnet. Studenten skal ikke ha full undervisningsstilling, men også ha avsatt tid til studier og oppgaveskriving. Året avsluttes med en praksisoppgave. Praksisåret må bestå for å bestå lærerutdanningen og bli sertifisert som lærer. Grunnskolelærerutdanningen blir dermed en femårig masteutdanning.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at utfordringen med å koble teori og praksis er grunnen til at Kristelig Folkeparti gjentatte ganger har foreslått at det bør innføres en obligatorisk mentorordning for nyutdannede lærere. Å få veiledning, tilbakemeldinger og innspill på hvordan en opptrer og gjennomfører klasseromssituasjonen vil kunne gjøre det enklere og raskere for den nyutdannede å bli trygg på seg selv. Dette medlem mener det også vil være positivt å bruke øvingslærerne i institusjonens undervisning om sammenheng mellom teori og praksis.

Komiteens medlem fra Venstre mener praksisopplæringen bør ha et omfang tilsvarende 40 studiepoeng, dvs. 10 flere studiepoeng enn hva som skisseres i meldingen. Dette innebærer en økning tilsvarende ca. 7 uker. Praksisopplæringen skal fordeles

over hele studieløpet på egnet måte, og det må legges til rette for tilstrekkelig lengde på oppholdene ute i skolene.

Dette medlem mener videre at det er viktig at deler av praksis benyttes til en såkalt "samfunnspraksis", dvs. at man i en del av praksisperioden særskilt vektlegger praktisk samarbeid mellom skolen og andre samfunnsinstitusjoner og faggrupper som lærerne ofte samarbeider med.

Obligatoriske fag i utdanningen

Komiteen viser til at Stortinget, i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 262 (2001–2002), fattet følgende vedtak om obligatoriske fag i dagens allmennlærerutdanning:

"De obligatoriske fagene i allmennlærerutdanningen skal være pedagogikk, norsk og matematikk med 30 studiepoeng hver, kristendoms-, religions- og livssynskunnskap med 20 studiepoeng, og emnet grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring med 10 studiepoeng."

Komiteen merker seg at departementet legger opp til at den nye grunnskolelærerutdanningen for trinn 1–7 normalt skal omfatte minst fire undervisningsfag, men at fagkretsen likevel kan ha et skolelevant fag på inntil 30 studiepoeng. Minst ett undervisningsfag bør ha et omfang på 60 studiepoeng, og departementet går inn for at norsk og matematikk skal være obligatoriske fag innenfor dette løpet.

Likeledes merker komiteen seg at departementet legger opp til at den nye lærerutdanningen for trinn 5–10 normalt skal ha tre undervisningsfag à 60 studiepoeng. Ingen undervisningsfag skal være obligatoriske for denne utdanningen, men kompetansen i sentrale fag skal ut fra departementets syn sikres gjennom kompetanseforskriften. For begge utdanningene kommer imidlertid noen obligatoriske kjerneelementer, jf. ovenfor, dvs. et nytt pedagogikkfag, veiledet praksis og en skriftlig oppgave.

Komiteen viser til at opplæring i de grunnleggende ferdighetene, som lesing, skriving og det å kunne uttrykke seg muntlig, spesielt innenfor norskfaget, må vies spesiell oppmerksomhet også i faget pedagogikk og elevkunnskap.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det nye RLE-faget er et orienteringsfag på linje med andre skolefag og at undervisningen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Fagets andel av timer i grunnskolen er vel 7,5 pst. (vel 8 pst. på barnetrinnet og ca. 6 pst. på trinn 8–10).

Flertallet vil understreke det ansvar skolen har for verdiformidling som følger av skolens for-

målsparagraf. Flertallet vil imidlertid påpeke at verdiformidling ikke er objektiv, men innebærer å fremme verdier som er felles for samfunnet, som samfunnet har bestemt at skolen skal bygge på. Flertallet vil derfor vise til at opplæringen av studenter skal bygge opp omkring RLE som et ordinært fag, ikke et særegent verdifag, samtidig som flertallet er enig i at kunnskapene RLE-faget gir er viktige for ivaretagelse av verdier som framholdes i formålsparagrafen.

Flertallet vil videre vise til at det nye og utvidete pedagogikkfaget skal ivareta mye av den verdiformidling som ligger i skolens formålsparagraf, og skal bidra til at lærerutdanningen gir en bedre forbedelse til lærerens mangfoldige skolehverdag. Meldingen vektlegger den samlede rollen det nye faget pedagogikk og elevkunnskap skal ha i lærerutdanningen, og behovet for at lærere i dette faget samarbeider tett med andre faglærere og praksislærere.

Flertallet vil understreke sammenhengen mellom det at flere obligatoriske fag i lærerutdanningen gir mindre rom for valg av fag. Flertallet mener at dette gir større risiko for at skolen vil mangle lærere i viktige fag, og at det vil være svært uheldig å binde opp mye av utdanningen i obligatoriske fag. Særlig i spesialiseringen mot trinn 5–10, der det stilles krav om faglig fordypning, er det viktig at studentene kan velge fag ut fra interesse og motivasjon. Flertallet mener at dersom det bare blir rom til ett valgfag i denne utdanningen, vil vi kunne få en kritisk situasjon for mange av skolens 10 obligatoriske fag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at den nye formålsparagrafen bl.a. sier at opplæringen skal "... vise respekt for den enskilde si overtøying". Disse medlemmer mener formuleringen viser at norsk skole, i større grad enn tidligere, har intensjoner om å ta enkeltelevens livstolkning på alvor. For å kunne gjøre det må læreren ha kunnskap om religioner og livssyn. Disse medlemmer mener forslaget om å fjerne religionsfaget som obligatorisk fag vil føre til at studentene står dårligere rustet til skolehverdagen. Lærere må kunne føre dialog og håndtere mulige konflikter på bakgrunn av kultur og religion. Selv om en fjerner religion fra lærerutdanningen, vil religion og livssyn komme inn gjennom klasseromsdøra fordi den bæres til skolen av elevene selv. Disse medlemmer vil understreke at kunnskap om religionens konsekvenser for den enkelte elev også trengs i andre fag som for eksempel tegning, mat og helse og kroppsøving. Disse medlemmer mener denne kunnskapen også er viktig for den allmenndannende oppgaven skolen har i alle fag. I et flerkulturelt sam-

funn må skolen i stedet bidra til å øke kunnskapen om ulike religioner og tradisjoner. Dette fremmer integrering og reduserer konflikter. Disse medlemmer viser videre til at RLE-faget er skolens arena for etisk samtale og refleksjon og hvor forståelse for hverandres kulturelle og religiøse bakgrunn kan vokse. Det er vanskelig å se hvordan skolen skal kunne bidra til mer toleranse, respekt og forståelse mellom ulike kulturer og religioner, når en svekker religionskunnskapen for lærerstudentene.

Disse medlemmer viser videre til at Regjeringens forslag er stikk i strid med internasjonale anbefalinger og trender. De fleste europeiske land, som blant annet Frankrike, tar nå religionskunnskap inn igjen som et viktig element i lærerutdanningene. I november 2007 kom dokumentet Toledo Guiding Principles on Teaching About Religions and Beliefs in Public Schools. Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE, sto bak. Dokumentet gir retningslinjer for hvordan undervisning om religioner og livssyn kan gis i offentlig grunnskole, på en måte som tar vare på menneskerettighetene. OSSE anbefaler sine medlemsland å følge disse retningslinjene. Dokumentet ble til fordi OSSE så at hendelser rundt om i verden, migrasjon og seiglivede misoppfatninger om religioner og kulturer understreker behovet for kunnskap om ulike religioner og livssyn. I dokumentet sies det at enhver grunnleggende lærerutdanning bør inkludere innsikt i kulturelt og religiøst mangfold.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil peke på viktigheten av at lærerne har kunnskap om historie og ulike religioner og livssyn. Dette er særlig viktig for å kunne forstå og møte elevenes bakgrunn på en god måte. Disse medlemmer mener derfor det er nødvendig å ha en obligatorisk komponent av historie- og RLE-faget i grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et obligatorisk historie- og RLE-fag på 20 studiepoeng i grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn."

Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader ovenfor vedrørende utdanningens lengde og forslaget om at den nye lærerutdanningen – etter en overgangsperiode frem til høsten 2014 – skal være en femårig mastergradsutdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser til at dette nødvendiggjør en profesjonsrettet mastergradoppgave tilsvarende 30 studiepoeng. Mastergradsoppga-

ven bør i størst mulig grad knyttes til profesjonsfaget og praksisopplæringen, og relateres til de valgte undervisningsfagene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at KRL-faget ble foreslått fjernet som obligatorisk fag i St.meld. nr. 16 (2001–2002) om lærerutdanningen, men at Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre i Stortinget gikk inn for at faget fortsatt skulle være obligatorisk, jf. Innst. S. nr. 262 (2001–2002). Med Regjeringens forslag vil det for første gang i lærerutdanningens historie ikke være obligatorisk undervisning i religion.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti merker seg at Regjeringen ikke legger opp til noen obligatoriske fag på utdanningen for 5.–10. trinn. Disse medlemmer er uenige i dette og mener at norskfaget bør være obligatorisk også her. Norskfaget er et helt sentralt fag for alle lærere, uansett hvilke fag de skal undervise i. Særlig etter innføringen av de nye læreplanene i Kunnskapsløftet, der oppøving av grunnleggende ferdigheter som lesing og skriving skal gjennomføres all opplæring, er det svært viktig at alle lærere har god kompetanse i norskfaget.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et obligatorisk norskfag på 30 studiepoeng i grunnskolelærerutdanningen for 5.–10. trinn."

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil påpeke at det innenfor stortingsmeldingens rammer om krav til fire undervisningsfag og ett fordypningsfag vil være flere måter å innplassere obligatorisk RLE. Dette kan gjøres ved å ha følgende obligatoriske fag for lærerutdanningens trinn 1–7:

Pedagogikk og elevkunnskap	60 studiepoeng
Norsk	30 studiepoeng
Matematikk	30 studiepoeng
RLE	30 studiepoeng

Obligatoriske fag vil til sammen utgjøre 150 studiepoeng, som tilsvarer 2 1/2 års studium. Dette gir valgfridd rom på 90 studiepoeng, som tilsvarer 1 1/2 års studium. Det muliggjør ulike kombinasjoner av fordypnings- og undervisningsfag.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et obligatorisk RLE-fag både for grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn og for 5.–10. trinn."

Komiteens medlem fra Venstre viser til at Venstres primære modell for profesjonsfaget innebærer en økning på 20 studiepoeng i forhold til forslaget i meldingen, dvs. til sammen 80 studiepoeng. Dette medlem viser videre til at det forsterkede profesjonsfaget skal inneholde elementer fra historiefaget og grunnleggende religionskunnskap, og være obligatorisk. Dette medlem mener at alle lærere bør ha et visst minimum av slik allmenndannende kunnskap. I en stadig mer globalisert verden, og i et flerkulturelt samfunn som Norge, er dette avgjørende kompetanse for alle lærere.

Krav til undervisningskompetanse

Komiteen merker seg at meldingen slår fast at "[i]deelt bør alle lærere ha formell kompetanse i de fagene de underviser i", og at dette defineres som et mål. Komiteen deler denne oppfatningen.

Komiteen viser til at departementet nylig har endret kompetanseforskriften slik at kravet for å bli tilsatt for å undervise i norsk, engelsk og matematikk i ungdomsskolen er endret fra 30 til 60 studiepoeng.

Komiteen registrerer at departementet vil sende et forslag til høring vedrørende ytterligere innskjerpinger i kompetansekravene for å undervise. De nye kompetansekravene skal, etter det departementet legger opp til, bare gjelde ved tilsetting av nye lærere.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at det er av avgjørende betydning at man sikrer at lærere som underviser i mindre fag – for eksempel mat og helse, som mange lærere i dag underviser i uten å ha formell kompetanse og/eller fordypning, jf. bl.a. SSB-rapport 2007/21 – innehar tilfredsstillende faglig kompetanse, og at fagkrav er et sentralt virkemiddel også i denne sammenhengen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre mener det er positivt at departementet den senere tid har skjerpet kompetansekravene for å undervise, og viser til at opposisjonen flere ganger har fremmet forslag om at alle lærere skal ha formell kompetanse i fagene de underviser i – uten å få støtte fra regjeringspartiene i Stortinget.

Disse medlemmer mener at de nye kompetansekravene også burde omfatte lærere som allerede er i skolen – ikke bare ved tilsetting av nye lærere – og at kompetansehevingen for disse lærerne burde kobles sammen med en forsterket satsing på systematisk videreutdanning for alle lærere i alle fag, jf. merknader og forslag vedrørende dette under pkt. 2.5. Således burde meldingen skissert en opptrap-

pingsplan for hvordan kompetansen for lærerne som allerede er i skolen, skal økes.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen slå fast at nye kompetansekrav for å undervise i skolen også skal omfatte lærere som allerede er tilsatt."

"Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide en opptrappingsplan for hvordan kompetansen for lærere som allerede er i skolen, skal økes ved hjelp av systematisk videreutdanning for å møte økte krav til undervisningskompetanse."

FoU-forankring og -orientering

Komiteen viser til at det er et mål å få til en "helhetlig profesjonsretting" i den nye grunnskolelærerutdanningen. Etter komiteens mening er dette et avgjørende suksesskriterium for den nye utdanningen. Samtidig vil komiteen understreke viktigheten av en forsterket FoU-forankring og -orientering. Komiteen vil vise til at dette er noe som ofte trekkes frem som en svært viktig del av den finske lærerutdanningen. Komiteen er positiv til opprettelsen av nasjonale forskerskoler for lærerutdannere, til at det varsles en økning i utdanningsforskningen om og for sektoren, samt at det skal vurderes å etableres et kunnskapscenter for utdanning.

Komiteen viser for øvrig også til merknader under pkt. 2.4 om institusjonenes ansvar.

Komiteen deler meldingens syn på nødvendigheten av en tydeligere forskningsforankring i lærerutdanningen for grunnskolen. I stor grad er erfaringen at forskning ikke har skjedd innenfor utdanningen, men på utdanningen, og perspektivet har da blitt utenfra og inn. Det er mange grunner til at forskningsforankring er viktig i lærerutdanningen. Framtidige læreres evne til refleksjon over egen og andres undervisningspraksis er ett aspekt, og evnen til å forholde seg kritisk til pedagogiske trender er et annet.

Større forskningsorientering i allmennlærerutdanningen stiller også økte krav til institusjonene, både når det gjelder lærerutdannelsens forskerkompetanse og institusjonenes innretning.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre støtter forslaget om å opprette forskerskoler innenfor allmennlærerutdanningen, men vil peke på at dette forutsetter at finansieringen av høyskolene er god nok. Tradisjonelt finansieres slike forskerskoler i første rekke gjennom institusjonenes interne prioriteringer – noe som ofte innebærer at institusjonenes basisbevilgninger bidrar til finansieringen.

Disse medlemmer viser til at den tidligere nevnte nordiske komparative studien også drøfter de ulike tradisjonene for lærerutdanning i Norden, der ytterpunktene kan beskrives som forskningsorientering på den ene siden og utviklingsorientering på den andre siden. Det synes å være enighet om at seminartradisjonen og utviklingsorienteringen har vært og er det dominerende trekket ved norsk og dansk lærerutdanning. Forskerne bak rapporten peker på at en vesentlig årsak til at norsk og dansk lærerutdanning i dag står overfor svært mange av de samme utfordringene, er ønsket om å fastholde seminartradisjonen framfor å innrette lærerutdanningen mer som et studium. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom at oppmøteplikt og kjernepensum har blitt fjernet, og at det dermed har vært vanskelig å få til tilstrekkelig faglig progresjon for studentene.

Internasjonal og flerkulturell orientering

Komiteen viser til at økt internasjonalisering i norsk utdanning er et mål i seg selv, ikke bare med tanke på mobilitet, men også med tanke på økt kulturell forståelse. Komiteen viser til at Regjeringen har lagt frem en egen stortingsmelding om internasjonalisering av utdanning, St.meld. nr. 14 (2008–2009). Komiteen mener på generelt grunnlag at det er svært viktig å øke den internasjonale mobiliteten på lærerutdanningsområdet, og merker seg at departementet vil innpasse et "internasjonalt semester" i den nye utdanningen.

Komiteen viser for øvrig til den forestående behandling av St.meld. nr. 14 (2008–2009) Internasjonalisering av utdanning.

Samisk lærerutdanning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, merker seg at søkningen til de samiske lærerutdanningene er svært lav, og at det vil være en stor utfordring å rekruttere nok samiskspråklige lærere til samiske og norske barnehager og skoler – spesielt lærere med lulesamisk og sørsamisk kompetanse. Flertallet mener det er viktig å sette inn målrettede rekrutteringstiltak for å sikre tilstrekkelig mange kvalifiserte samiskspråklige lærere. Flertallet merker seg at departementet vil kartlegge rekrutteringsgrunnlaget for samisk høyere utdanning, vurdere en utvidet ordning for ettergivelse av studiegjeld, samt vektlegge ordningen knyttet til finansiering av videreutdanning.

Flertallet støtter at muligheten for å fastsette rammeplan/studieplan for samisk lærerutdanning innenfor rammen av nasjonale bestemmelser delegeres til Samisk høyskole.

Flertallet er enig i at det er særlige rekrutteringsutfordringer for samiske lærere. Flertallet viser til at i "Strategi for videreutdanning av lærere"

er samisk ett av de områdene som er prioritert ved tildeling av gratis studieplasser i 2009. De tre høyskolene som har ansvar for å utdanne lærere i samiske språk, Samisk høyskole, Høgskolen i Bodø (lulesamisk) og Høgskolen i Nord-Trøndelag (sørsamisk), er alle tildelt 10 studieplasser for å utvikle studier på 60 studiepoeng i samisk for lærere. Det er lagt opp til at studiet organiseres over en toårsperiode og tilbys både som videreutdanning og som del av grunnutdanningen annethvert år.

Flertallet viser også til at Kunnskapsdepartementet derfor blant annet har tildelt 200 000 kroner til Fylkesmannen i Finnmark som bidrag til en kampanje for å rekruttere til førskolelærer- og lærerutdanningen i Finnmark. Den regionale kampanjen tilknyttet den nasjonale rekrutteringskampanjen, som nå er satt i gang, og rettes ikke kun mot samisk lærerutdanning, men mot rekruttering til lærerutdanning i Finnmark generelt.

Flertallet viser videre til at Regjeringen arbeider med en handlingsplan for samiske språk som skal legges fram i mai 2009, og forutsetter at tiltak for å bedre rekrutteringen til samisk lærerutdanning er vektlagt der.

Flertallet mener at rekrutteringsutfordringene knyttet til samisk lærerutdanning er svært alvorlige, og mener at det er behov for en rekke tiltak for å sikre bedre rekruttering.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om snarest å komme tilbake til Stortinget med status for rekrutteringsutfordringene knyttet til samisk lærerutdanning og tiltak for å sikre rekrutteringen."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at 3 av i alt 107 studenter i 2008 ved Samisk lærerhøyskole fulgte studieprogrammet, allmennlærerutdanning, og til at rekrutteringen er så svak at en ikke kan forvente at det er mulig å opprettholde en egen samisk lærerutdanning. Disse medlemmer viser til at et eventuelt videre behov for samisk lærerutdanning kan ivaretas innenfor rammen til eksisterende lærerutdanningsinstitusjoner. Disse medlemmer ser det derfor som uhensiktsmessig å opprettholde en egen høyskole for samisk lærerutdanning og mener denne bør avvikles på noe sikt.

Forholdet til andre lærerutdanninger

Komiteen merker seg at forholdet mellom dagens lærerutdanning/den nye grunnskolelærerutdanningen og øvrige lærerutdanninger i noen grad er drøftet i meldingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at departementet skal nedsette et sakkyndig utvalg som blant annet skal se på samarbeidet mellom ulike typer lærerutdanningsinstitusjoner.

Etter komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstres mening er dette et område som burde vært diskutert i langt større grad, da den nye grunnskolelærerutdanningen også vil få innvirkning på hvordan de andre typene lærerutdanninger innrettes.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med en helhetlig sak om alle typer lærerutdanninger."

2.4 Nasjonal styring, arbeidsdeling og koordinering

Komiteen mener at den enkelte lærerutdanningsinstitusjon har et betydelig ansvar for selv å bidra på en rekke områder knyttet til den nye grunnskolelærerutdanningen, men er opptatt av at statlige myndigheter skal bygge opp under de mulighetene institusjonene selv har til å ta slikt ansvar. Komiteen mener det er avgjørende at ansvaret ikke utelukkende skyves over på den enkelte institusjon, selv om for eksempel NOKUTs evalueringspanel påpekte store svakheter ved flere av lærerutdanningstilbudene ved de ulike institusjonene.

Komiteen støtter hovedtanken knyttet til sterkere statlig styring av lærerutdanningsstudiene ved den enkelte institusjon – bl.a. hva angår resultatmål for kvalitetsutvikling og bedre koordinering – men vil understreke at det er viktig at institusjonene får ivareta sin autonomi.

Komiteen er positiv til at det nedsettes en nasjonal følgegruppe med bred faglig kompetanse som kan gi departementet informasjon og råd om den videre fremdriften av reformen. Komiteen legger til grunn at informasjon om resultatene av følgegruppens arbeid også vil bli lagt frem for Stortinget på egnet måte.

Komiteen merker seg at departementet tar til orde for å knytte aktivitetskrav til lærerutdanning, slik det er for enkelte andre typer profesjonsutdanninger. Komiteen peker på at dersom man skal innføre et aktivitetskrav for lærerutdanningen, er det viktig at aktivitetskravet fastsettes i forhold til avlagte studiepoeng der grunn- og videreutdanning ses under ett. En betydelig videreutdanning sikrer bredde, relevans og livskraftige fagmiljø. Et godt

utviklet kontaktnett mot skoler og barnehager øker samtidig kvaliteten i grunnutdanningen som tilbys.

Komiteen merker seg at departementet vil fastsette en overordnet rammeplan med forskrift for den nye utdanningen. Rammeplanen skal foreligge tidsnok til at institusjonene kan utvikle lokale planer til studiestart høsten 2010. Studenter som starter høsten 2009, vil fases inn i den nye utdanningen med full tyngde fra 2011.

Komiteen viser til at det er en rekke utfordringer knyttet til tilbudsstrukturen i lærerutdanningen. Blant annet er lærerutdanningene i Norge spredt på 32 institusjoner, studentgrunnet er varierende, og mange institusjoner har utfordringer knyttet til førstekompetanse i lærerstaben. Komiteen mener, i likhet med departementet, at det er nødvendig med større grad av spesialisering, arbeidsdeling og faglig samarbeid mellom institusjonene. Komiteen merker seg at departementet i større grad ønsker å styre utviklingen i institusjonenes arbeid med den nye utdanningen, bl.a. gjennom dimensjonering og styringsdialog. Komiteen legger til grunn at Stortinget vil bli orientert på egnet måte vedrørende dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke betydningen av at institusjonene gis tilstrekkelig bevilgninger i tråd med nye og utvidede oppgaver, og at departementet gir institusjonene tilstrekkelig handlingsrom i forhold til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre har merket seg at det har blitt reist kritikk mot måten den nasjonale styringen skjer på, fordi den ofte er langt på etterskudd i forhold til å løse utfordringer som oppstår. Det bør derfor vurderes en modell for sertifisering av høyskolene som gir grunnskolelærerutdanning. I dag skjer eventuell kvalitetskontroll sjelden og som regel lenge etter at problemene er synlige. Det er også vanlig at kontroll og evaluering skjer for hele utdanninger under ett (f.eks. alle allmennlærerutdanninger og sykepleierutdanninger), og ikke for hver enkelt institusjon. En mulig modell er å be NOKUT etablere et system med prekvalifisering av høyskoler som tilbyr grunnskolelærerutdanning. Dette vil bidra til å ansvarliggjøre institusjonene.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere et system for sertifisering av institusjoner som gir grunnskolelærerutdanning, der prekvalifisering av institusjonene er et viktig element."

Lærerutdannerne

Komiteen viser til NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanningene. En av påpekningene i rapporten er at den reviderte rammeplanen for allmennlærerutdanning fra 2003 i liten grad ble implementert ved institusjonene. Svært mange lærerutdanningsinstitusjoner lot være å legge den nye rammeplanen til grunn for undervisningen og fortsatte i stor grad med det utdanningsopplegget som ble kritisert i rapporten.

NOKUT-evalueringen etterlyser generelt sterkere ledelse ved institusjonene, blant annet for å bidra til bedre styring, kontroll med og reduksjon av frafall i utdanningen og klarere måloppnåelse. Komiteen mener at de nødvendige endringene i allmennlærerutdanningen bare vil skje dersom det utøves tydelig og målrettet ledelse ved institusjonene.

Komiteen mener at det, samtidig som allmennlærerutdanningen endres, er viktig å sørge for at de som utdanner lærerne også får tilstrekkelig kompetanseheving til å kunne gjennomføre en ny grunnskolelærerutdanning med nye og andre krav. Komiteen mener at det fortsatt er en svært viktig oppgave for departementet som eier og for ledelsen ved institusjonene å sørge for at dette følges opp.

Komiteen viser til at mange høyskoler viser stor vilje til gode samarbeidsløsninger, både med andre høyskoler og med universiteter. Arbeidsdeling mellom institusjoner vil i fremtiden bli stadig viktigere, fordi høyskolene er avhengige av å utvikle spisskompetanse. Mellom høyskoler som ligger geografisk nær hverandre, vil det ofte være naturlig å gjennomføre en arbeidsdeling ved at én høyskole har ansvaret for noen fag og én høyskole for andre fag. Det finnes også gode eksempler på samarbeid mellom universiteter og høyskoler om allmennlærerutdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ser med bekymring på at mange høyskoler har små og fragmenterte fagmiljøer. Det tilbys allmennlærerutdanning ved 19 høyskoler, og utdanningens størrelse er svært varierende. Ifølge tabell 1.1 i meldingen varierte studentopptaket på allmennlærerutdanningene fra 313 på Høgskolen i Oslo til 27 ved Høgskolen i Sogn og Fjordane, og mange av høyskolene har svært få primærsøkere pr. studieplass. I møte med komiteen 21. januar 2009 ga Universitets- og høgskolerådet uttrykk for at mange høyskoler i distriktene slet med å fylle opp studieplasser med gradsstudenter. Høyskolene driver i stedet etter- og videreutdanning for å fylle opp studieplassene. Dette er en svært viktig oppgave, men det er samtidig bekymringsfullt for forskningsforankringen og kompetansemiljøene at det mange steder er få gradsstudenter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at et bredt geografisk spekter av lærerutdanningsinstitusjoner gjør det enklere for mange å velge lærerutdanning, fordi de kan ta utdanning i rimelig nærhet til lokalmiljøet. Dette vil også bedre tilgangen til kvalifiserte lærere i distriktene.

2.5 Rekruttere og beholde lærere

Komiteen viser til de oppdaterte beregningene knyttet til fremtidig lærermangel som fremkommer i meldingen, og vil ytterligere understreke alvorlet i situasjonen. Komiteen konstaterer at meldingen slår tydelig fast at "[u]nderdekningen er en konsekvens av stor aldersavgang i yrket og en viss forventet vekst i elevtallet, økning i timetallet, samtidig som det har vært en betydelig svikt i rekrutteringen".

Komiteen vil understreke at et samlet storting ved flere anledninger har uttrykt at gode lærere er den viktigste enkeltfaktoren for elevenes læring. Kompetente, motiverte, engasjerte og faglig trygge lærere med høye ambisjoner på vegne av alle elevene er nøkkelen til godt læringsutbytte.

Komiteen er bekymret for den voksende rekrutteringsutfordringen innen læreryrket. Læreren er den viktigste innsatsfaktoren i skolen. Dagens nivå på utdanningen av nye lærere er ikke tilstrekkelig til å erstatte de lærerne som går av med pensjon. I grunnskolen er det fram mot 2020 behov for minst 7 000 flere lærere dersom alle faktorer holdes konstante. I tillegg forventes det en økning i etterspørselen som følge av økt elevtall og eventuelle nye økninger i timetallet i grunnskolen. Veksten i elevtallet alene medfører et behov for rundt 5 pst. flere lærere frem til 2020. Basert på disse forutsetningene anslås det en underdekning på hele 13 600 lærere i 2020. Ca. 40 pst. av lærerne i grunnskolen er over 50 år, og over halvparten av lærerne i videregående skole er over 50 år. Svært mange av dem kommer til å slutte i yrket før alminnelig pensjonsalder. I tillegg vet vi at mange nyutdannede lærere forlater læreryrket etter kort tid. Tall fra Samordna opptak viser at det for studieåret 2007–2008 er en nedgang i søkningen til allmennlærerutdanningene på 2 pst. Dette kommer på toppen av nedgangen på 17 pst. i studieåret 2006–2007. Siden 1996 er søkertallene til allmennlærerutdanningene redusert med 56 pst. Frafallet på disse utdanningene er også høyt, og varierer ifølge NOKUTs evaluering fra 2006 mellom 11 og 51 pst. Dette bekreftes også av Nordisk Ministerråds komparative studie av lærerutdanninger i Norden (TemaNord 2009:505).

Komiteen vil understreke at det aller viktigste i forhold til økt rekruttering til lærerutdanningen er at utdanningen er av høy kvalitet. Etter komiteens mening vil for eksempel differensiering av lærerut-

danning være ett av flere bidrag til dette. Et annet tiltak vil være målrettet innsats for å bedre gjennomstrømmingen og redusere frafallet i utdanningen.

Komiteen viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2008–2009) når det gjelder orienteringen i forslaget til statsbudsjett for 2009 om igangsettelse av enkelttiltak knyttet til å bedre rekrutteringen til læreryrket, bl.a. en informasjonskampanje, avskrivning av studielån og en lektor II-ordning.

Komiteen viser også til at Stortinget, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2008–2009), bevilget midler til om lag 180 studieplasser innenfor PPU for raskt å bedre tilgangen på nye lærere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er fornøyd med de tiltakene som den rød-grønne regjeringen har igangsatt.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at behovet for flere lærere er grundig dokumentert, og det er etter disse medlemmers syn uforståelig at Regjeringen i løpet av de siste årene har valgt ikke å foreta seg noe for å redusere rekrutteringsutfordringen. Andelen ufaglærte i skolen har de siste to årene økt med 30 pst. som følge av at skolen trenger flere lærere, men ikke klarer å skaffe den kompetansen som etterspørres. I 2008 ble det ansatt dobbelt så mange ufaglærte som lærere i skolen. Det er anslått at ca. 11 000, eller rundt 20 pst., av yrkesaktive allmennlærere arbeider utenfor skoleverket. Regjeringen har innsett alvorlig for sent, men det er viktig at det settes inn tiltak nå for å bedre tilgangen på kompetente lærere.

Disse medlemmer har tidligere foreslått midler til rekrutteringstiltak for å få lærerne i andre yrker tilbake i skolen, og til seniortiltak for å beholde lærerne lenger i skolen.

Disse medlemmer legger til grunn at departementet, i forbindelse med de årlige budsjettbehandlinger, vil øke kapasiteten i lærerutdanningene i tråd med forutsett søkning.

Disse medlemmer viser til at de land som lykkes, rekrutterer lærerstudenter fra den øverste tredjedel av karakterskalaen. Finland rekrutterer sine lærere fra den øverste tiendedelen av karakterskalaen, noe som er helt særegent. Det er i Finland stor konkurranse om å bli tatt opp til klasselærerutdanningen, og bare 15 pst. av søkerne tilbys studieplass. McKinsey påpeker i rapporten "How the world's best-performing school systems come out on top" at kvaliteten på utdanningen blir bedre når søkerne er bedre. Å begrense antallet studenter medfører at det kan brukes mer ressurser på hver enkelt student. Høyt frafall i løpet av og etter studiet betyr at ressursene

spres på et stort antall studenter, hvor bare kanskje halvparten fullfører utdanningen og blir praktiserende lærere. I rapporten slås det fast at høy kvalitet på utdanningen igjen vil bidra til å tiltrekke gode søkere.

NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanningen fra 2006 påpeker at utdanningen har lave gjennomstrømningstall. Tall fra databasen for høyere utdanning viser at under 50 pst. av allmennlærerstudentene fullførte på normert tid de siste årene. Rundt 30 pst. av kandidatene fullfører ikke studiet, og de fleste av disse forsvinner fra studiet i løpet av det første studieåret.

Disse medlemmer mener det er en stor utfordring at vi ikke vet om det er de studiemessig sterkeste eller svakeste studentene som faller fra. Men NOKUT-rapporten konkluderer med at opptakskravene som ble innført før inntaksåret 2005 var riktige, og at kravene fører til bedre gjennomstrømning. Det er positivt at dette fastslås, og at det derfor var feil da de rødgrønne partiene mente at det ikke skulle stilles kvalitetskrav ved opptaket til lærerutdanningene. Det er i denne sammenheng gledelig å konstatere at hele det politiske miljøet på Stortinget nå erkjenner at den forrige regjeringens innføring av opptakskrav til lærerutdanningen var riktig.

Disse medlemmer mener det omfattende kvalitetsarbeidet og de tiltakene som ble satt i verk i den forrige stortingsperioden var riktige, men ser i dag at det er nødvendig å gjennomføre betydelig styrking.

Disse medlemmer mener NOKUTs evaluering av allmennlærerutdanningen viser at det er grunnlag for å skjerpe opptakskravene, siden det trolig vil føre til økt gjennomstrømning på sikt. Det er i denne sammenheng også viktig å påpeke at kvalitets sikringssystemene ved institusjonene ikke er tilstrekkelig operasjonalisert og tatt i bruk etter sentrale intensjoner. Dette må bli bedre for å kunne avdekke avvik, og det bør være et viktig virkemiddel for institusjonene for å bedre gjennomstrømningen ved egen institusjon. I dette arbeidet har dagens regjering sviktet det tydelige lederansvaret sentrale myndigheter må ha i denne sammenheng.

Disse medlemmer viser til at Norge i dag har et variert tilbud om lærerutdanning som er spredt på 32 utdanningsinstitusjoner. Av disse er sju universiteter, 19 statlige høyskoler, tre private høyskoler, to vitenskapelige høyskoler og én kunsthøyskole. I 2007 ble det tatt opp 4 972 studenter til lærerutdanning på statlige høyskoler, 2 251 på universiteter, 418 på private institusjoner, 45 på vitenskapelige høyskoler og 14 på kunsthøyskole. Det er viktig å minne om at også universitetene sørger for lærerutdanning og tok opp 3 215 studenter i 2007. Disse medlemmer vil også peke på at etableringen av nye univer-

siteter med utspring i tidligere høyskoler medfører at allmennlærerutdanningen også tilbys ved universiteter.

Den reduserte rekrutteringen til læreryrket de siste årene skyldes i all hovedsak redusert søkning til allmennlærerutdanningen. For andre lærerutdanninger ved universitetene er søkingen bedre. Opptaket til den femårige integrerte lærerutdanningen har økt siden starten i 2003, og på de fleste studier er det betydelig oversøking til plassene. Opptaket til praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) har også økt de siste årene, og det samme har opptaket til yrkesfaglærerutdanningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til sine merknader ovenfor vedrørende utdanningens lengde, og forslaget om at den nye lærerutdanningen – etter en overgangsperiode frem til høsten 2014 – skal være en femårig mastergradsutdanning. Disse medlemmer mener at en mastergradsgivende femårig utdanning er avgjørende viktig for å øke utdanningens status og attraktivitet, og dermed også søkingen til utdanningen. I seg selv er dette et særskilt viktig rekrutteringstiltak.

Disse medlemmer viser til at dette ble fremhevet i Dokument nr. 8:68 (2006–2007) og Innst. S. nr. 239 (2006–2007) om å innføre nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre et tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere.

For å bedre rekrutteringen har komiteens medlemmer fra Høyre også foreslått en ordning med avskrivning av deler av studielånet ved fullført utdanning. Forslagene framkommer i Dokument nr. 8:6 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 134 (2007–2008). Alle disse forslagene har blitt stemt ned av regjeringspartiene. Når det gjelder studielånsavskrivning, argumenterer regjeringspartiene mot forslaget på følgende måte:

"Etter flertallets mening er imidlertid ikke en ordning med delvis ettergivelse av studielånet ved fullført lærerutdanning det mest treffsikre tiltaket i en slik sammenheng, og flertallet stiller spørsmål ved om et slikt tiltak vil øke statusen til læreryrket."

Disse medlemmer konstaterer at Regjeringen også her har endret standpunkt, og nå selv fremmer forslag om avskrivning av studielån for lærerstudenter.

Komiteen viser til at noe av den tydeligste kritikken i NOKUT-rapporten er at nyutdannede lærere opplever et "praksissjokk" når de begynner å undervise. De opplever at de ikke er tilstrekkelig forberedt på den krevende rollen det er å være lærer.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader under avsnittene Lærerutdanningens lengde og Praksisopplæring og -omfang, der det foreslås å utvide utdanningen med et obligatorisk praksisår. Lærerstudenten skal være i aktiv undervisning på en skole i nært samarbeid med en veileder. Praksisåret kommer i tillegg til praksis underveis i studiet, og skal være lønnet. Studenten skal ikke ha full undervisningsstilling, men også ha noe tid til studier og oppgaveskriving. Året skal avsluttes med en praksisoppgave. Praksisåret må bestå for å bestå lærerutdanningen og bli sertifisert som lærer. Grunnskolelærerutdanningen blir dermed en femårig masterutdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at meldingen nå slår tydelig fast det som disse partier har hevdet gjennom hele stortingsperioden, nemlig at underdekningen av lærere må sees i sammenheng med stor aldersavgang i yrket, økning i elevtallet, økning i timetallet og en generell svikt i rekrutteringen til yrket. Disse medlemmer mener Regjeringen har ventet altfor lenge med å ta tak i utfordringen som underdekningen representerer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke at Høyre hele tiden har satt som forutsetning for å støtte timetallsutvidelse i skolen, og å foreslå ytterligere utvidelse av timetallet, at det utdannes og ansettes tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere. Derfor har disse medlemmer gjennom representantforslag i Stortinget og gjennom forslag i forbindelse med budsjettbehandlingene, fremmet flere forslag for å øke tilgangen på kvalifiserte lærere. Disse medlemmer konstaterer at regjeringspartiene har stemt mot alle forslagene. Flere av forslagene fremmes imidlertid som Regjeringens egne i denne stortingsmeldingen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre er heller ikke enig i Regjeringens prioriteringer med hensyn til å utvide timetallet, når vi vet at vi kommer til å mangle lærere i løpet av få år. I realiteten utvider Regjeringen skoledagen med lærere som knapt eksisterer. Etter disse medlemmers mening er mangelen på lærere den største utfordringen norsk skole står overfor i årene som kommer – ikke for få timer.

Opptakskrav

Komiteen mener det er viktig at den nye lærerutdanningen stiller krav til studentene, og mener at opptakskrav er ett av flere tiltak som er med på å sig-

nalisere at lærerutdanningen er krevende og har høy status.

Komiteen mener samtidig at det er et mål at flest mulig kandidater med høy kompetanse skal velge å bli lærere. Dette, kombinert med lav søkning over flere år, var bakgrunnen for at det fra og med opptaket i 2005 ble innført spesielle opptakskrav til allmennlærerutdanningen. Kravene er minst 3 i norsk og matematikk og 35 skolepoeng.

Komiteen merker seg at departementet har vurdert om opptakskravene bør skjerpes i forbindelse med den nye grunnskolelærerutdanningen, men at departementet "etter en samlet vurdering har kommet fram til at dette ikke er formålstjenlig".

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, merker seg at universitetene ikke har slike opptakskrav for lærerutdanning, samtidig som inntaksnivået på studentene er vesentlig høyere enn på utdanningene med krav.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til sine forslag i Dokument nr. 8:6 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 134 (2007–2008), om blant annet å heve opptakskravene i norsk og matematikk til allmennlærerutdanningen. NOKUT konkluderte i evalueringen av allmennlærerutdanningen med at det var riktig å innføre opptakskrav i 2005, og at de med fordel kan skjerpes. På kort sikt vil det bety at færre søkere kommer inn på utdanningen, men på mellomlang sikt vil det bety langt bedre kvalifiserte studenter, bedre lærere og økt rekruttering. Universitetsutdanningen for lærere rekrutterer svært godt, og studentenes inngangskarakterer er gjennomgående høye. Disse medlemmer viser til at Sosialistisk Venstreparti var sterkt imot innføring av opptakskrav på allmennlærerstudiet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen heve opptakskravene til norsk og matematikk i grunnskolelærerutdanningen."

Samarbeid

Komiteen mener det er viktig med et bedre samarbeid mellom lærerutdanningene ved universitetene og høyskolene, og at utdanningene i større grad ses på som en samlet ressurs.

Komiteen viser til at Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø fra 1. januar 2009 fusjonerte til Universitetet i Tromsø. En av målsettingene med fusjonen er å utvikle en ny og bedre lærerutdanning

som kombinerer det beste fra høyskole og universitetet. Videre vektlegges etablering av en forskerskole og økt forskning på praksisfeltet. Dette er en spennende prosess, og den bygger på en erkjennelse av at begge institusjonene har mye å lære av hverandre i arbeidet for å skape en bedre lærerutdanning.

Komiteen mener Universitet i Agder, Universitetet i Stavanger og det fusjonerte Universitetet i Tromsø særlig vil kunne være gode rollemodeller for hvordan profesjonsutdanning, fagutdanning og forskningsmiljøer på en god måte kan samarbeide for å styrke lærerutdanningen.

Komiteen har lenge arbeidet for å bedre lærerutdanningen, og for å sikre at lærerne får mulighet til å holde seg faglig oppdatert. I forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet ble det utarbeidet en strategi for kompetanseheving i grunnopplæringen. Denne strategien beskriver skoleeiers viktige oppgaver knyttet til kompetanseutvikling. Det har blitt lagt inn betydelige midler i kompetanseheving i skolen, men evalueringene viser at lærerne i for liten grad får den etter- og videreutdanningen de i henhold til strategien skal ha.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener derfor det er viktig å få på plass et bedre system for å sikre at intensjonene blir fulgt opp.

Det bør samtidig være en plikt å gjennomføre kompetansehevingstiltak. For å være en god lærer er det viktig med faglig oppdatering, og derfor bør det være en forutsetning at man deltar i videreutdanningen.

Rekruttering av lærere fra andre studier og yrker

Komiteen er positiv til at lærere i økt grad kan rekrutteres fra andre studier og yrker, og mener dette er nødvendig for å sikre tilstrekkelig mange lærere i norsk skole i tiden som kommer. Komiteen er svært positiv til at departementet åpner for at det skal utvikles et eget traineeprogram for svært dyktige kandidater fra andre utdanningsløp enn lærerutdanningen, basert på erfaringer fra USA og England. Det er, etter komiteens mening, også viktig å videreutvikle lektor II-ordningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til sine forslag i Dokument nr. 8:6 (2007–2008), jf. Innst. S. nr. 134 (2007–2008), om blant annet å vurdere innføring av en "Lektor II"-ordning i skolen etter modell av professor II i høyere utdanning. Forslaget ble nedstemt av regjeringspartiene. Disse medlemmer synes det er positivt at Regjeringen nå har endret standpunkt,

men mener det er synd at regjeringspartienes opprinnelige holdning har medført at det tar unødvendig lang tid før denne ordningen kan innføres.

Disse medlemmer ser det som helt avgjørende at det legges til rette for økt rekruttering av lærere fra andre studier og yrker. Disse medlemmer viser til at dette ble fremhevet i representantforslaget om å innføre nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere, jf. Dokument nr. 8:68 (2006–2007) og Innst. S. nr. 239 (2006–2007).

Komiteens medlem fra Venstre mener at det må gjøres økonomisk attraktivt for mastergradsutdannede å jobbe som lærer, for eksempel ved at studie gjelden reduseres eller at mastergradsutdannede får et stipend og forplikter seg til å arbeide i skolen i en viss tid og samtidig tar pedagogisk utdanning dersom dette mangler.

Beholde lærere

Komiteen vil understreke at vel så viktig som å rekruttere lærere er det å beholde de mange lærerne vi allerede har i skolen.

Komiteen viser til at ett av problemene med å beholde lærere i skolen er at det mange steder er vanskelig for nyutdannede lærere å få fast stilling. Mange opplever å måtte gå flere år som vikar før man blir fast ansatt. Dette er en utfordring som skoleeier er særlig ansvarlig for å løse.

Mentorordning

Komiteen mener det er svært positivt at alle nyutdannede skal tilbys et eget veiledningsopplegg – en mentorordning.

Komiteen viser til at prosjektet "Veiledning av nyutdannede lærere" ble startet i 2003. I dag tilbyr lærerutdanningene, alene eller i samarbeid med andre, et opplegg for veiledning av nyutdannede i alle fylker. Prosjektet ble evaluert i 2006. Rapporten viser at det er stor forskjell mellom fylkene både i formen på opplegget og hvor mange som deltar. Uavhengig av hvordan tilbudet hadde vært organisert, og hvor aktiv ledelsen hadde vært i samarbeid, utvikling og medvirkning, rapporterte de nyutdannede lærerne at de hadde hatt utbytte av tilbudet om veiledning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er svært tilfreds med at det i meldingen slås fast at alle lærere skal tilbys veiledning.

Flertallet viser til at veiledning av nyutdannede lærere ble vedtatt for første gang av Stortinget i 1997, og at veiledningsopplegget som er utviklet siden da fungerer godt og er nødvendig.

Flertallet er tilfreds med at tildelingen til "Veiledning av nyutdannede lærere" i 2009 ble doblet til totalt 33 mill. kroner. Flertallet viser til at denne bevilgningen åpner for en betydelig vekst i antall lærere i grunnskolen som kan tilbys veiledning. Flertallet mener at det er viktig at det etableres forpliktende samarbeid med Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon for å kunne tilby alle nyutdannede lærere i grunnskolen og videregående opplæring veiledning fra 2010–2011. Flertallet viser til at SINTEFs evaluering av ordningen "Veiledning for nyutdannede lærere" fra 2003 viser at både de nyutdannede, ledelsen og de lokale veilederne sier at opplegget har bidratt til å gi bedre refleksjon over egen praksis, tro på egne evner, samt bedre mestring i møtet med elevene og arbeidssituasjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser det som avgjørende for å beholde lærere i skolen at de gis en best mulig start på jobbkarrieren. Det er en meget krevende oppgave å fungere godt som lærer – en utfordring som utvilsomt har økt. Vi må unngå det praksissjokket nyutdannede lærere opplever når de møter virkeligheten i klasserommet. Disse medlemmer mener Regjeringen dessverre ikke i stor nok grad løser denne utfordringen. For å styrke koblingen mellom teori og praksis kommer vi ikke utenom strukturelle grep. Det er behov for bedre praksis, men det er også behov for mer praksis.

Disse medlemmer viser til at alle lærere i England som er ansatt i en kommunal skole eller spesialskole, inkludert barnehage, må ha fullført og bestått en "induksjonsperiode" (induction period). Dette er lovpålagt. Lovpålegget gjelder alle lærere som er gitt status som kvalifisert lærer (QTS) etter mai 1999. "Induction year" omfatter to hovedelementer: et personlig program med utvikling, støtte og profesjonell dialog og en overvåking og vurdering av prestasjon mot profesjonelle standarder.

Disse medlemmer synes det er positivt at Regjeringen foreslår en veiledningsordning for nyutdannede lærere. Imidlertid mener disse medlemmer at forslaget fra Regjeringen er for lite forpliktende, og trolig vil føre til at nyutdannede lærere i kommuner og fylkeskommuner som i dag ikke har systemer for veiledning, heller ikke vil få slik veiledning i framtiden. Skoleeiere som allerede har et godt system for veiledning vil fortsette dette arbeidet. Etter disse medlemmers oppfatning må kjernen i en ordning for veiledning av nyutdannede lærere være at veiledningen både er en rett og en plikt. Det stiller også store krav til skoleeierne.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at veiledning av nyutdannede lærere blir en rett og en plikt både for lærere og skoleeiere."

Disse medlemmer mener at det er hensiktsmessig å utvide mentorordningen til også å gjelde lærere som allerede er i skolen, slik at man utvikler et veiledningssystem også for disse.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener en mentorordning i form av et introduksjonsår vil være et avgjørende bidrag til å løse utfordringene med praksissjokket. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti gjentatte ganger har fremmet forslag om en obligatorisk mentorordning.

Dette medlem er tilfreds med at Regjeringen nå støtter Kristelig Folkepartis forslag om en mentorordning, men mener samtidig at å innføre et frivillig tilbud ikke er godt nok. Dette medlem mener det bør være en klar ambisjon og mål å gjøre en mentorordning i form av et introduksjonsår obligatorisk for alle nyutdannede lærere. Roller og ansvar må bli formalisert og klargjort i lovverk, veiledere og retningslinjer for de ulike aktørene. De nyutdannede lærerne vil være ansatt ved skolen gjennom introduksjonsåret.

Dette medlem mener et obligatorisk introduksjonsår blant annet bør inkludere: Et skreddersydd program for utvikling og støtte til den nyutdannede læreren med observasjoner, samarbeid med andre lærere, besøk på andre skoler, deltakelse i formell opplæring m.m. Nyutdannede lærere må selv bidra aktivt i utformingen. Det må være 10 pst. reduksjon i obligatorisk undervisning for å utvikle lærerferdigheter, i tillegg til den tid lærere på det nivået har krav på til planlegging, forberedelse og vurdering. Den enkelte må ha en egen mentor som jevnlig overvåker og gir støtte. Mentorene må fritas fra andre plikter slik at veiledningen ikke blir en ekstraoppgave. Det vil også være viktig med jevnlig gjennomgang av framgangen og formelle diskusjoner ved slutten av hvert semester med veiledende lærer og/eller rektor. Dette medlem mener det også bør vurderes nærmere om introduksjonsåret bør avsluttes med en sertifisering. I tillegg til et personlig program med utvikling, støtte og profesjonell dialog og en overvåking vil det da innføres en vurdering av prestasjon mot profesjonelle standarder. Nyutdannede lærere må da i løpet av det første år i skolen oppfylle kravene i disse standardene.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med et opplegg for en obligatorisk mentorordning i form av et introduksjonsår for nyutdannede lærere."

Seniortiltak

Komiteen mener det er nødvendig å utvikle målrettede seniortiltak for å få eldre lærere til å stå lengst mulig i jobb i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre finner det svært underlig at departementet ikke omtaler behovet for seniortiltak i meldingen.

Disse medlemmer viser til at det er et åpenbart behov for å beholde verdifull kompetanse i skolen lenger enn hva man gjør i dag. Pensjonsalderen til lærere er i gjennomsnitt 60 år. Ifølge tall fra Utdanningsforbundets medlemspanel ønsker så mange som tre av fire lærere å arbeide etter fylte 60 år, men mange opplever at det i liten grad legges til rette for dette.

Disse medlemmer viser i denne forbindelse til følgende merknader fra Budsjett-innst. S. nr. 12 (2008–2009):

"Komiteen mener at det, i tillegg til å rekruttere flere lærere, er behov for at flere lærere står lenger i yrket. I dag slutter svært mange lærere før de fyller 60 år. Samlet er det 85 pst. av lærerne som går av før fylte 67 år med en annen avgangsform enn alderspensjon. Om lag halvparten av lærerne er over 50 år, og det betyr at en stor andel av lærerne og dermed svært mye kompetanse forsvinner ut av skolen om få år. Komiteen mener det er viktig å drive en god seniortiltak som bidrar til å beholde disse lærernes kompetanse i skolen så lenge som mulig. Samfunnet generelt og elevene spesielt vil ha stor nytte av å beholde denne kompetente arbeidskraften lenger i skoleverket enn i dag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har tidligere foreslått flere tiltak for å beholde lærere i skolen, men regjeringspartiene har stemt imot og Regjeringen har dessverre ikke ønsket å iverksette noen konkrete tiltak for å beholde eldre lærere i skoleverket.

Disse medlemmer mener at det haster med å sette inn tiltak. Ett tiltak er å tilby en bonusordning for eldre lærere, slik at de får en økonomisk stimulans til å fortsette som undervisere. Dermed beholdes deres kompetanse i skolen. Et annet tiltak er å gjøre om undervisningsplikten for eldre lærere som av ulike grunner ønsker å undervise mindre, slik at de bruker mindre arbeidstid på undervisning og mer arbeidstid på å veilede yngre lærere og å utvikle fagene og de pedagogiske metodene. På den måten legges det til rette for å beholde mange kvalifiserte lærere i skolen, selv om de ikke ønsker å undervise like mye som før. Staten forutsettes å gå inn med ekstraordinære midler til kommuner og fylkeskommuner for å finansiere disse tiltakene, slik at de kan etableres."

Disse medlemmer viser til at behovet for seniortiltak ble fremhevet i representantforslaget om å innføre nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre tilstrekkelig antall kvalifiserte lærere, jf. Dokument nr. 8:68 (2006–2007) og Innst. S. nr. 239 (2006–2007).

Når det gjelder realfag spesielt, viser tallene at en stor andel av lærere med realfagsutdanning i den videregående skolen vil forsvinne ut av skolen de nærmeste årene. Disse medlemmer mener at skolen og elevene vil utvilsomt dra stor nytte av å få beholde så mange som mulig av disse lærerne så lenge som mulig. Mange av lærerne slutter, førtidspensjonerer seg eller blir uføre etter et langt yrkesliv i skolen. Situasjonen er spesielt prekær når det gjelder lærere med faglig fordypning i realfag, og derfor er det her tiltakene må settes inn først. Målet må være å få flere realfaglærere til å være lenger i skolen.

Det kan tenkes flere tiltak for å stimulere til dette. Ett tiltak er å tilby en bonusordning for lærere fra og med fylte 55 år, slik at de får en økonomisk stimulans til å fortsette som undervisere. Dermed beholdes deres kompetanse i skolen. Et annet tiltak er å gjøre om undervisningsplikten for lærere over 55 år som av ulike grunner ønsker å undervise mindre, slik at de bruker mindre arbeidstid på undervisning og mer arbeidstid på å veilede yngre lærere og å utvikle fagene og de pedagogiske metodene. På den måten legges det til rette for å beholde mange kvalifiserte lærere i skolen, selv om de ikke ønsker å undervise like mye som før.

Staten forutsettes å gå inn med ekstraordinære midler til kommuner og fylkeskommuner for å finansiere disse tiltakene, slik at de kan etableres. Det forutsettes også at lærernes pensjonsopptjening ikke reduseres som følge av tiltakene.

Disse medlemmer viser til at yrkesfaglærere har et stort behov for å holde seg faglig oppdatert, både om hva som skjer i arbeidslivet og om pedagogikk. I den forbindelse er det en utfordring at endringer i skolen skjer langsomt, mens man i arbeidslivet er vant til raske endringer for å ivareta sin konkurranseevne. For å ivareta at elevene får en opplæring som er relevant for arbeidslivets behov, er det derfor viktig at det utvikles tett samarbeid mellom skolen og det lokale nærings- og arbeidslivet. Det er viktig for at elevene skal ha god kjennskap til bransjene, men også for at lærerne skal få den kontinuerlige faglige oppdateringen de trenger. Ordninger mellom skole og arbeidsliv som gir mulighet for at lærere kan hospitere i bedrift, eventuelt med praksisbytte mellom bedriftsrepresentantene og lærerne, bør utbygges videre.

Det er nødvendig å fastholde at det er kommuner og fylkeskommuner som i kraft av å være skoleeiere er ansvarlige for sine elevers skolegang. De har et ansvar for at "Kompetanse for utvikling" blir fulgt

opp i praksis. Utviklingen av gode skoler betinger at skoleeierne tar dette ansvaret på alvor, og at de har prosesser og strukturer som sikrer en kontinuerlig oppfølging av det arbeidet skolene må gjøre med kvalitetsutvikling.

Samtidig vet vi at det er lærerne og deres kompetanse som i virkeligheten er det faglige innholdet i skolen, og som dermed også er bestemmende for hvor vellykket et barns skolegang blir. Dermed blir kompetanseheving blant lærerne et av de mest sentrale virkemidlene skoleeierne har for å gi elevene et bedre tilbud.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at disse partier tidligere har foreslått midler til seniortiltak for å beholde lærerne lenger i skolen.

Sertifisering

Komiteen merker seg omtalen i meldingen av en mulig sertifiseringsordning for nyutdannede lærere, og viser til at flere land har en slik ordning. Komiteen er positiv til at dette utredes nærmere, og imøteser en egen sak til Stortinget om dette.

Komiteen viser til at hensikten med sertifisering er å sikre at lærere er kvalifisert til å oppfylle de kravene og det ansvaret som følger med en jobb i skolen. En sertifiseringsordning kan videre bidra til å tydeliggjøre hva som forventes av nye lærere – hvilken kompetanse og hvilke kvalifikasjoner nyutdannede lærere må beherske for å kunne arbeide i skolen. Videre vil komiteen presisere at høye krav til nye lærere kan bidra til å øke læreryrkets status og omdømme.

Komiteen viser til at det finnes ulike måter å organisere en sertifiseringsordning på. Et grep er at nye lærere etter endt utdanning gjennomfører et prøveår i skolen, hvor de i denne perioden får veiledning og vurdering fra en erfaren mentor. Komiteen viser til at det er behov for nasjonale kriterier for hva som kreves av en lærer for å bli sertifisert, disse kriteriene må utarbeides av departementet i nær dialog med sentrale samarbeidspartnere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser videre til at å innføre sertifisering for nyutdannede lærere på nasjonalt nivå er en omfattende og kostnadskrevende prosess som må utredes nærmere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at de aller fleste lærerne i den norske skolen er gode og faglig dyktige, og de gjør en svært god jobb. Men samtidig ser en at det finnes lærere som ikke har de faglige

kvalifikasjonene som skal til for å være gode undervisere. Derfor ønsker disse medlemmer at lærerne skal gjennom en sertifiseringsordning i forbindelse med kompetanseheving for å sikre elevene gode og kvalifiserte lærere. Gjennomført etter- og videreutdanning gir ny sertifisering, og bare sertifiserte lærere kan få fast ansettelse i skolen. Dette er også i tråd med forslaget som nå behandles i Sverige. Lærere uten sertifisering skal kunne kvalifisere seg underveis, og dermed oppnå sertifisering.

Disse medlemmer viser til at lærerkandidatene ved universitetet i Stanford får to års veiledning, for deretter å bli sertifisert som lærere. I Sverige er man i ferd med å innføre en lignende ordning. Der vektlegges det at en legitimasjon bidrar til å gi en større garanti for kvaliteten i undervisningen. I Sverige har det svenske Lärarförbundet vært pådriver for legitimeringsordningen, og mener at det er viktig for deres krav om at "alla elever skal ha rätt till utbildade lärare". En slik modell vil også forplikte myndighetene ved at det må settes av betydelige midler til etter- og videreutdanningstilbud. Sertifiseringsordningen vil bli en integrert del av dette, og dermed vil kompetansehevingstilbudet bidra til å styrke læreryrket.

Disse medlemmer viser til at det i Irland nå innføres en ytterligere skjerping av sertifiseringsordningen som har eksistert der i flere år. Fra 2010 blir det forbudt å bruke ukvalifisert personell i klasserommet, og staten kan ikke betale ut lønn til lærere som ikke er kvalifiserte og sertifiserte.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med sertifisering av lærere. Ordningen skal være knyttet til gjennomføring av etter- og videreutdanning. Bare sertifiserte lærere kan få fast ansettelse i skolen."

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til Kristelig Folkepartis forslag om en mentorordning i form av et introduksjonsår. Dette medlem mener det bør vurderes nærmere om dette introduksjonsåret bør avsluttes med en form for sertifisering. Dette medlem viser til at i det norske skoleverket er det lærernes arbeidsgiver som har ansvar for å påse at vedkommende er tilstrekkelig kvalifisert. Bestått lærerutdanning kvalifiserer til læreryrket. Dette medlem mener at en sertifisering forutsetter et sertifiseringsorgan og formelle prosedyrer for å ivareta bl.a. kvalitet og rettssikkerhet. I tillegg vil det være behov for å utvikle profesjonelle standarder om krav til kvalifikasjoner for nyutdannede lærere etter introduksjonsperioden.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen å vurdere nærmere en avsluttende sertifisering i tilknytning til en obligatorisk mentorordning i form av et introduksjonsår for nyutdannede lærere."

Komiteens medlem fra Venstre er for en ordning med sertifisering av lærere, men ønsker ikke å ta endelig stilling til hvordan ordningen konkret skal innrettes før dette er utredet nærmere. Dette medlem vil understreke at flere ulike modeller bør utredes, og at dette arbeidet må skje i nært samarbeid med berørte parter i skolen.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å legge til rette for innføring av en ordning med sertifisering av lærere. I forbindelse med dette bør ulike modeller for sertifisering av lærere utredes nærmere, og arbeidet må skje i nært samarbeid med berørte parter i skolen."

Etter- og videreutdanning

Komiteen vil understreke at lærere har et kontinuerlig behov for faglig oppdatering og utvikling, og er tilfreds med at meldingen slår dette tydelig fast. Et system for systematisk kompetanseheving er avgjørende, både med hensyn til den faglige kvaliteten hos lærerne og ikke minst i et rekrutteringsperspektiv.

Komiteen vil understreke at læreryrket er et kunnskapsyrke, og at lærerne derfor har behov for kontinuerlig faglig oppdatering og utvikling. Selv om den viktigste arenaen for lærernes læring er deres praksis i skolen og deltakelse i lokalt FoU-arbeid, er det likevel også viktig at lærerne får nødvendig etter- og videreutdanning i regi av universiteter og høyskoler.

Komiteen vil understreke at den nasjonale satsingen på systematisk videreutdanning for lærere også må bygge på eksisterende gode, lokale løsninger for slik kompetanse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser det som viktig å tiltrekke og ta vare på gode lærere og er derfor tilfreds med at det er startet oppbygging av et varig system for etter- og videreutdanning for lærere.

Flertallet viser til at videreutdanningen først og fremst blir rettet mot fagområder og emner det på landsbasis er behov for å styrke, og at det fra 2009 prioriteres videreutdanning i norsk, samisk, matematikk, engelsk på ungdomstrinnet og leseopplæring, fortrinnsvis på barnetrinnet. Videreutdanning i andre fag prioriteres imidlertid ut fra lokale behov.

Flertallet viser til at det brukes om lag 400 mill. kroner til kompetansetiltak i 2009.

Flertallet viser til at når det gjelder systemet for videreutdanning, er dette i en oppbyggingsfase som det vil ta tid å få på plass, samt at skolene, kommunene og universitets- og høyskolesektoren trenger tid til å få dette inn i sine systemer.

Flertallet viser til at evalueringen av strategien Kompetanse for kvalitet pekte på at skolene hadde store problemer med å skaffe kvalifiserte vikarer. Problemene var så store at rapporten pekte på paradokset at elevene fikk dårligere opplæring mens lærerne ble flinkere.

Flertallet mener derfor at begrensningen ikke er flere midler, men tilgangen til kvalifiserte lærere. Opptrapping av midler til videreutdanning må derfor, etter flertallets mening, skje i takt med innsatsen for lærerrekuttering.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at Regjeringen har innført et system for videreutdanning for noen lærere innenfor enkelte fagområder, og at midlene som benyttes for å finansiere dette er en videreføring av kompetansehevingsmidlene i Kunnskapsløftet.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i St.prp. nr. 1 (2008–2009) viderefører bevilgningen på om lag 400 mill. kroner knyttet til kompetanseheving for lærere som lå inne i Kunnskapsløftet for å etablere et "varig system for videreutdanning for lærerar" og skolelederutdanning. Det er således ikke snakk om noen ny satsing i bevilgningsammenheng.

Disse medlemmer har også merket seg strategien "Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere", hvor det blant annet fremgår at finansiering av videreutdanningen skal dekkes med 80 pst. bidrag fra stat og lokal skoleeier, mens 20 pst. skal dekkes av den enkelte lærer. Videreutdanningsordningen som Regjeringen går inn for skal, ferdig oppbygd, omfatte ca. 2 500 lærere årlig, jf. fjorårets budsjettproposisjon for Kunnskapsdepartementet. Om lag 310 mill. kroner av bevilgningen skal gå til videreutdanning, jf. svar fra Finansdepartementet på spm. 92 fra Stortingets finanskomité 7. oktober 2008.

Disse medlemmer merker seg at Regjeringen med dette i noen grad etterkommer disse partiers ønske om å få på plass en systematisk ordning for videreutdanning av lærere, men at dimensjonene i ordningen er langt under det disse partier har tatt til orde for.

Disse medlemmer vil understreke at disse partier har som ambisjon at alle lærere på alle trinn skal få mulighet til kompetansehevende videreutdanning med jevne mellomrom – uten reduksjon i lønn,

dvs. at stat og lokal skoleeier skal stå for alle kostnader – og at en slik ordning gradvis skal innføres.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Venstres alternative statsbudsjett for 2009 hvor det på denne bakgrunn ble foreslått å bevilge 350 mill. kroner utover Regjeringens forslag til kompetanseheving av lærere, noe som ut fra strategien skissert ovenfor potensielt vil kunne gi om lag 70 pst. flere lærere muligheten til kompetansehevende videreutdanning uten reduksjon i lønn, gitt en tilfredsstillende vikarsituasjon og kapasitet i høyskole- og universitetssystemet.

Dette medlem vil i denne sammenheng også vise til forslagene fra Venstre i Dokument nr. 8:81 (2005–2006) om å innføre et kompetanseår for lærere i grunn- og videregående skole, samt Dokument nr. 8:47 (2007–2008) om et lærerløft for lærere i grunn- og videregående skole.

Skolelederutdanning

Komiteen mener at læreren er den enkeltstående viktigste innsatsfaktoren i skolen. Imidlertid er god skoleledelse en forutsetning for at skolen skal utvikle et godt lærende miljø. Det er en helt sentral forutsetning for at læreren skal kunne fungere godt i sin rolle.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er fornøyd med at det fra høsten 2009 vil bli gitt tilbud om skolelederutdanning for nytilsatte rektorer og rektorer som ikke har formell skolelederkompetanse fra før.

Flertallet er også glad for at departementet vil vurdere nærmere om opplæringen skal gjøres obligatorisk.

Flertallet viser til at det blir lagt opp til at utdanningen skal tas over to år, og at det skal være rom for å gi et utdanningstilbud til 600 rektorer årlig.

Flertallet viser også til at i 2009 vil kostnadene være 20 mill. kroner, og at det i løpet av våren 2009 vil det være klart hvilke institusjoner som vil tilby skolelederutdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til Dokument nr. 8:100 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 29 (2007–2008), om tiltak for å styrke skoleledelsen. Rektorer må i dag som hovedregel ha pedagogisk utdanning, men det stilles ingen krav til utdannelse som skoleleder. Det finnes heller ingen nasjonal standard som definerer hva en skolelederutdanning skal inneholde. "Skolelederundersøkelsen 2005" viser at nesten 40 pst. av rektorene overhodet ikke har noen formell utdanning i skoleledelse, og at bare 18,5 pst. av dem har mer enn 20 vekttall (minst

ett års utdanning) i organisasjon og ledelse. Rundt omkring i landet driver de forskjellige skoleeierne i varierende grad videreutdanning av skoleledere, men det finnes ikke noe overordnet system som samkjører eller definerer innholdet i utdanningen. I forbindelse med Kunnskapsløftet har flere høyskoler innført egne program for skoleledelse. Dette er viktig for å styrke den formelle skolelederkompetansen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre krav om skolelederutdanning for å arbeide som rektor."

"Stortinget ber Regjeringen foreta en nasjonal samordning av innholdet i de ulike skolelederutdanningene."

Samarbeid med næringslivet og offentlige institusjoner

Komiteen mener god kontakt med arbeids- og næringslivet og offentlige institusjoner kan tilføre både elever og lærere en verdifull innsikt i måten arbeidslivet utenfor skolen fungerer på. For lærere vil det åpenbart være verdifullt å kunne holde seg oppdatert på den raske utviklingen som finner sted særlig i næringslivet. Innenfor NHO-prosjektet "Næringsliv i skolen" finnes det gode eksempler på hvordan et slikt samarbeid kan bidra til kompetanseheving både hos bedriften og i skolen. Som eksempel kan nevnes samarbeidet mellom Hurum ungdomsskole og Södra Cell Tofte, hvor lærerne hospiterer hos bedriften i tre dager for å bli kjent med den slik at de kan innarbeide bedriftens læringsressurser i sitt læringsarbeid.

Komiteen viser til at det er bred enighet om at entreprenørskap i opplæring og utdanning skal være satsingsområde i norsk skole. Sentrumsregjeringen la i 1997 frem en strategiplan hvor entreprenørskap og etableringsperspektivet skulle være en integrert del av opplæringen. Komiteen mener entreprenørskap skal være et redskap for en mer åpen og nyskapende skole der elevene utvikler kreativitet og pågangsmot. Det handler like mye om en tenkemåte som et tiltak eller en metode. "Oppdragelse" til entreprenørskap krever engasjement ikke bare fra skolens side, men også fra foreldre, nærings- og arbeidsliv, offentlige etater og fra frivillige organisasjoner. Komiteen mener det er viktig at skolene benytter seg av de potensielle samarbeidspartenes innsikt og kompetanse for å bedre kunne styrke de unges deltagelse i utvikling av både skolen og lokalmiljøet. Da er det også viktig at lærerutdanningen vektlegger entreprenørskap og forbereder studentene på dette.

Komiteen viser til Innst. S. nr. 170 (2008–2009) fra næringskomiteen om St.meld. nr. 7 (2008–2009) Et nyskapende og bærekraftig Norge, der det

foreslås å lages en handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen med særlig vekt på høyere utdanning.

2.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteen viser til omtalen i meldingen vedrørende midler som allerede er bevilget, og konstaterer at de fleste tiltak som er varslet utover dette, forutsettes dekket innenfor de årlige budsjettbehandlingene i tiden som kommer.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med en helhetlig sak om alle typer lærerutdanninger.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen om å stadfeste at en femårig mastergradsgivende lærerutdanning skal tre i kraft høsten 2014, og at tiden frem til da skal benyttes til å heve kompetansen ved lærerutdanningsinstitusjonene og for øvrig fase inn den femårige utdanningen.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen innføre et obligatorisk historie- og RLE-fag på 20 studiepoeng i grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen slå fast at nye kompetansekrav for å undervise i skolen også skal omfatte lærere som allerede er tilsatt.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide en opptrappingsplan for hvordan kompetansen for lærere som allerede er i skolen, skal økes ved hjelp av systematisk videreutdanning for å møte økte krav til undervisningskompetanse.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen heve opptakskravene til norsk og matematikk i grunnskolelærerutdanningen.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at veiledning av nyutdannede lærere blir en rett og en plikt både for lærere og skoleeiere.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:*Forslag 8*

Stortinget ber Regjeringen innføre en ordning med sertifisering av lærere. Ordningen skal være knyttet til gjennomføring av etter- og videreutdanning. Bare sertifiserte lærere kan få fast ansettelse i skolen.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen vurdere et system for sertifisering av institusjoner som gir grunnskolelærerutdanning, der prekvalifisering av institusjonene er et viktig element.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 10*

Stortinget ber Regjeringen innføre et femte år i grunnskolelærerutdanningen innen 2014. Faget pedagogikk og elevkunnskap utvides med 20 studiepoeng og skal inneholde: Praksisrettet pedagogikk, klasseledelse, elevhåndtering, skole/hjem-samarbeid, samarbeid med andre yrkesgrupper i skolen og utvidet praksis. Et nytt fag opprettes med 10 studiepoeng for pedagogisk praksisretting av fag. Masteroppgave innføres med 30 studiepoeng.

Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:*Forslag 11*

Stortinget ber Regjeringen innføre et obligatorisk norskfag på 30 studiepoeng i grunnskolelærerutdanningen for 5.–10. trinn.

Forslag fra Høyre og Venstre:*Forslag 12*

Stortinget ber Regjeringen innføre krav om skolelederutdanning for å arbeide som rektor.

Forslag 13

Stortinget ber Regjeringen foreta en nasjonal samordning av innholdet i de ulike skolelederutdanningene.

Forslag fra Høyre:*Forslag 14*

Stortinget ber Regjeringen innføre et femte år i grunnskolelærerutdanningen. Dette året skal være et obligatorisk praksisår med lønn, og året skal avsluttes med en praksisoppgave. Praksisåret gir 60 studiepoeng, og må bestås for å bestå grunnskolelærerutdanningen.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 15*

Stortinget ber Regjeringen innføre et obligatorisk RLE-fag både for grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn og for 5.–10. trinn.

Forslag 16

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med et opplegg for en obligatorisk mentorordning i form av et introduksjonsår for nyutdannede lærere.

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen å vurdere nærmere en avsluttende sertifisering i tilknytning til en obligatorisk mentorordning i form av et introduksjonsår for nyutdannede lærere.

Forslag fra Venstre:*Forslag 18*

Stortinget ber Regjeringen om å legge til rette for innføring av en ordning med sertifisering av lærere. I forbindelse med dette bør ulike modeller for sertifisering av lærere utredes nærmere, og arbeidet må skje i nært samarbeid med berørte parter i skolen.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Forslag fra alle partier unntatt Fremskrittspartiet ligger til grunn for tilrådingen under I.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringen om snarest å komme tilbake til Stortinget med status for rekrutteringsut-

fordringene knyttet til samisk lærerutdanning og tiltak for å sikre rekrutteringen.

II

St.meld. nr. 11 (2008–2009) – om Læreren – rollen og utdanningen – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 25. mars 2009

Ine Marie Eriksen Søreide

leder

Odd Einar Dørum

ordfører